

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Μεταπτυχιακή διατριβή

Θέμα: « Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο:
Ανάλυση του Τριγώνου Τουρκίας -Ελλάδας - Κύπρου»

Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Πάυλος Κοκτσίδης

Ονοματεπώνυμο φοιτητή: Ηρακλής Χατζηδαμιανού

Περιεχόμενα:

Περίληψη	3
1.Εισαγωγή	4
2.Σκοπός	7
3.Σχέσεις ΗΠΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ	8
3.1.Ιστορική αναδρομή	8
3.2.Παραβίαση της Δημοκρατίας, του Κράτους Δικαίου και των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων	11
3.3.Σχέσεις ΗΠΑ-Κούρδων και η αρένα της Συρίας	16
3.4.Σχέσεις Τουρκία – Ιράν	21
3.5.Σχέσεις Τουρκίας - Ρωσίας και S-400	25
4.Σχέσεις ΗΠΑ και Ελλάδας – Κύπρου : Ο Στρατηγικός τους ρόλος	29
5.Συμπεράσματα	34
Βιβλιογραφία	37

Περίληψη

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ μια περιφέρεια με τεράστια στρατηγική σημασία, η σημαντικότητα της οποίας δεν πρόκειται ποτέ υποβαθμιστεί. Γι' αυτό η διαχρονική ενδυνάμωση των σχέσεων και η σύναψη συμμαχιών με τα κράτη της περιφέρειας, αποτελεί μονόδρομο προς την εξασφάλιση των συμφερόντων των ΗΠΑ καθώς και για τη διατήρηση της ισορροπίας δυνάμεων στη περιοχή η οποία θα ευνοεί την άσκηση επιρροής. Η Τουρκία αποτελούσε μέχρι την τελευταία δεκαετία ένα ισχυρό διαχρονικό σύμμαχο των ΗΠΑ στην περιοχή που παρά τις κατά καιρούς εντάσεις που προέκυπταν στις διμερείς σχέσεις τους, η γεωστρατηγική σημασία που είχε για την αμερικάνικη αρχιτεκτονική ασφαλείας στην συγκεκριμένη περιφέρεια επιδρούσε στο να ξεπεραστούν. Παρόλα αυτά από το 2003 και ειδικότερα την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μια κλιμακώμενη τελμάτωση των σχέσεων τους η οποία δεν έχει ξαναπαρατηρηθεί προηγουμένως, φθάνοντας σε σημείο να υπάρχει αμφιβολία για το αν θα υπάρξει βελτίωση. Παράλληλα κατά το ίδιο χρονικό διάστημα υπήρξε ενδυνάμωση των διμερών σχέσεων των ΗΠΑ με κράτη της περιοχής όπως η Ελλάδα και το Ισραήλ, καθώς και αναβάθμιση των διμερών σχέσεων με την Κυπριακή Δημοκρατία, κράτη με τα οποία η Τουρκία βρίσκεται σε ένταση και διαμάχη. Η διατριβή στοχεύει στη ανάλυση των αιτίων που προκάλεσαν αυτή την κλιμακώμενη υποβάθμιση των διμερών σχέσεων των ΗΠΑ και Τουρκίας. Επίσης στόχο έχει να προβάλλει τον στρατηγικό ρόλο που έχουν το κράτος της Ελλάδας και της Κύπρου στην αμερικάνικη αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή μετά την επιδείνωση των σχέσεων ΗΠΑ και Τουρκία.

1.Εισαγωγή

Από αρχαιοτάτων χρόνων, η Μεσόγειος θάλασσα αποτελούσε το κέντρο διεθνών διενέξεων προτού τη διαδεχθεί η περιοχή του Ατλαντικού Ωκεανού και στη συνέχεια η περιοχή του Ειρηνικού (Inbar, 2014). Αποτελεί μια θαλάσσια περιοχή η οποία συνέβαλε στην ανάπτυξη και στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού όσο καμιά άλλη θάλασσα, καθώς η γεωγραφική της αρχιτεκτονική ευνοούσε την ανάπτυξη διαφορετικών πολιτισμών κατά μήκος των ακτών της αλλά και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Οι απέναντι ακτές της μεσογείου δεν ήταν ούτε πολύ μακριά ώστε να αποτρέπει την δια θαλάσσης επαφή αλλά ούτε και πολύ κοντά ώστε να εμποδίζει την ανάπτυξη του κάθε πολιτισμού με τα δικά του ξεχωριστά εγγενή χαρακτηριστικά. Αυτή η αλληλεπίδραση, είτε δια μέσω του εμπορίου είτε δια μέσω των πολεμικών συγκρούσεων, των διαφόρων πολιτισμών που αναπτύχθηκαν ή που μετανάστευσαν στην περιοχή κατά το πέρασμα των αιώνων, καθιστά τη Μεσόγειο θάλασσα πιθανώς τη πιο δυναμική περιοχή αλληλεπίδρασης διαφορετικών πολιτισμών στο κόσμο (Abulafia, 2011).

Σε αυτή τη δυναμική περιοχή του πλανήτη οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) ασκούν ενεργή εξωτερική πολιτική για πάνω από δύο αιώνες, αποκτώντας τον ρόλο του βασικού δρώντα στη περιοχή τόσο στους οικονομικούς και διπλωματικούς τομείς αλλά επίσης και στους τομείς ασφαλείας και σταθερότητας (Lesses, 2015). Από την απαρχή της γένεσης του το κράτος των ΗΠΑ, αντιλήφθηκε πως για να μπορέσει να σταθεί και να εδραιωθεί στην διεθνή πολιτική σκηνή του 18^{ου} αιώνα θα έπρεπε να εκμεταλευτεί τις θαλάσσιες δίοδους. Ήταν ο μόνος τρόπος ώστε να πετύχουν τους οικονομικούς στόχους τους, που παράλληλα θα τους επέτρεπαν να εκπληρώσουν τόσο τους σκοπούς της εσωτερικής πολιτικής τους και κυρίως τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής τους. Με πολιτική και πολιτιστική ταυτότητα βασισμένη στο πρώην μητροπολιτικό Αγγλικό έθνος ήταν φυσικό επακόλουθο οι ΗΠΑ να αναπτύξουν φιλόδοξη ναυτική στρατηγική. Πρώτος στόχος ήταν η Μεσόγειος θάλασσα στην οποία κυριαρχούσαν και ανταγωνίζονταν για το εμπόριο, την εγκαθίδρυση νέων αποικιών αλλά και την εξάπλωση της επιρροής τους οι τότε μεγάλες ναυτικές δυνάμεις της εποχής η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία και η Ισπανία. Με αυτό τον τρόπο οι ΗΠΑ πέτυχαν να εδραιώσουν την παρουσία τους στη περιοχή της Μεσογείου, να επεκτείνουν το μέγεθος των οικονομικών δραστηριοτήτων τους σε ολόκληρη τη περιοχή αλλά και να επιβιώσουν απέναντι στους Ευρωπαίους γίγαντες της εποχής καταφέροντας στη συνέχεια να μετατραπούν σε ένα από αυτούς (Litsas, 2020). Οι δραστηριότητες της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ επεκτείνονταν από τότε σε όλη τη περιοχή της Μεσογείου. Όμως η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποτελούσε πάντοτε μια περιοχή γεμάτη προκλήσεις, η οποία διέθετε ισχυρά περιφερειακά χαρακτηριστικά λόγω του γεγονότος ότι αποτελείτο από ένα μωσαϊκό διαφορετικών πολιτισμών και εθνικοτήτων οι οποίοι μοιράζονταν ένα κοινό ιστορικό παρελθόν μέσω της παλαιάς υποτελείας τους προς την Οθωμανική αυτοκρατορία. Οι ΗΠΑ αντιλήφθηκαν αυτή την οικονομική και στρατηγική σημαντικότητα της περιοχής από τις απαρχές του 19^{ου} αιώνα, επενδύοντας σε οικονομικές και διπλωματικές δραστηριότητες, καθιστώντας την σταδιακά σε

έναν από τους κύριους τομείς δράσης της εξωτερικής πολιτικής τους (Litsas, 2020; Tziampiris, 2019)

Με το πέρας του Β' Παγκοσμίου πολέμου και την μετατροπή του διεθνούς συστήματος ισχύος σε διπολικό, οι ΗΠΑ προχώρησαν σε ενεργή εμπλοκή τους στη περιοχή, σε όλους τους τομείς ώστε να εξασφαλίσουν την παρεμπόδιση του Σοβιετικού επεκτατισμού. Η περιοχή αποτελεί ζωτικής σημασίας λόγω της γεωγραφικής αρχιτεκτονικής της καθώς αποτελεί συνδετικό κρίκο μεταξύ Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Μέσης ανατολής, Αφρικής και Ασίας. Συνεπώς η κατάληψη της από τους Σοβιετικούς σήμαινε αυτόματα πως είχαν τη δυνατότητα να επεκταθούν στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Με ορατό τον κίνδυνο της κουμμουνιστικής επέκτασης στη περιοχή οι ΗΠΑ προωθούν το δόγμα Truman και το Marshall Plan στις δύο χώρες που αποτελούν γεωγραφικά σημεία κλειδιά στην περιοχή, την Ελλάδα και την Τουρκία. Κύριος στόχος η μείωση επιρροής της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) στη περιοχή. Οι γεωγραφικές θέσεις των δύο χωρών εξασφάλιζαν τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και των περιοχών της Μέσης Ανατολής, με αποτέλεσμα η ένταξη τους στις δυτικές δυνάμεις να αποτελεί κύριο στόχο για τις ΗΠΑ.

Οι ΗΠΑ κατάφεραν να ενισχύσουν τα δύο κράτη, οικονομικά και στρατιωτικά, ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που είχαν. Η Ελλάδα κατάφερε να νικήσει τους κομμουνιστές κατά τον εμφύλιο ενώ η Τουρκία πέτυχε τη διατήρηση της συνθήκης του Montreux, η οποία διέπει μέχρι σήμερα τα στενά του Βοσπόρου και την οποία επιθυμούσε να τροποποιήσει η ΕΣΣΔ. Επίσης περιόρισε στα ανατολικά της σύνορα τη Σοβιετική επιρροή. Οι ΗΠΑ κατάφεραν να κυριαρχήσουν στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου καθώς διαμέσου της σύναψης διπλωματικών σχέσεων με το Ισραήλ αλλά και την εισδοχή της Ελλάδας και της Τουρκίας το 1952 στη Βορειοατλαντική Συμμαχίας (NATO), κατέστησαν την περιφέρεια σε ένα προπύργιο της Δύσης (Litsas, 2020; Cropsey, 2015; JINSA, 2019).

Παρά το γεγονός πως οι ΗΠΑ σε αρκετές περιπτώσεις υποστήριζαν την Ελλάδα οπότε υπήρχε ανάγκη, ο βαθμός αξίας της ως σύμμαχος τους δεν ξεπερνούσε αυτόν που κατείχε η Τουρκία. Αποτελεί γεγονός πως η Τουρκία, εξαιρουμένου του Ισραήλ, αποτελεί το σημαντικότερο σύμμαχο των ΗΠΑ στην περιφέρεια την Ανατολικής Μεσογείου. Αυτή η διαπίστωση αποδεικνύεται δια μέσω του μεγέθους της ως κράτος, της γεωγραφικής της θέσης που παρέχει πρόσβαση στη Μέση Ανατολή, Καύκασο και Βαλκάνια, της στρατηγικής σημασίας των στενών του Βοσπόρου αλλά και της στρατιωτικής βάσης στο Ινσιρλίκ. Λόγω αυτών των παραγόντων η Τουρκία αποτελούσε και αποτελεί μια αναφαίρετη σταθερά της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στη περιοχή, παρά τη προβληματική συμπεριφορά που παρουσιάζει κατά διαστήματα με τα γειτονικά κράτη αλλά και τις ΗΠΑ (Litsas, 2014, as cited in Litsas, 2019). Η αντιμετώπιση του κοινού εχθρού, ο οποίος ήταν η Σοβιετική Ένωση δημιούργησε ισχυρούς δεσμούς μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας ως συμμάχους, οι οποίοι διατηρήθηκαν και με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Με τη κατάρρευση του διπολικού συστήματος και την ανάδυση του μονοπολικού, η σημασία που είχε για τις ΗΠΑ η Τουρκία στην περιοχή δεν υποβαθμίστηκε αλλά αντιθέτως αναβαθμίστηκε καθώς πίστευαν πως θα μπορούσε να αποτελέσει «οδηγό» για τον εκδημοκρατισμό αλλά και την οικονομική ανάπτυξη

των νεοσύστατων κρατών της Κεντρικής Ασίας. Επίσης διέθετε σημαντικό ρόλο στην Αμερικανική αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή, καθώς δημιουργώντας ισχυρούς δεσμούς με το Ισραήλ δημιουργήθηκε η τριγωνική συνεργασία ΗΠΑ-Τουρκίας -Ισραήλ. Η συνεργασία Τουρκίας και Ισραήλ στο στρατιωτικό και πολιτικό πλαίσιο και η εμβάθυνση των σχέσεων τους, εξυπηρέτησε τα συμφέροντα των ΗΠΑ καθώς η συνεργασία με δύο από τους ισχυρότερους δρώντες στη περιφέρεια διασφάλιζε τη σταθερότητα και την ανάπτυξη στη περιοχή. Έδινε επίσης τη δυνατότητα στις ΗΠΑ να αντιμετωπίζει ειδικά θέματα όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Η ενίσχυση αυτής της συνεργασίας αποτελούσε προτεραιότητα για τις ΗΠΑ, οι οποίες φρόντιζαν οι δυο χώρες να έχουν ευθυγραμμισμένη πορεία σύμφωνα με τα συμφέροντα της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής (Cook, 2018; Alterman & Malka, 2012). Εκτός από τη βαθιά συνεργασία της Τουρκίας με το Ισραήλ, ο δυτικός προσανατολισμός της δια μέσω των επαφών με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τη προσπάθεια της για εναρμόνιση με τα κριτήρια εισδοχής της Ένωσης όπως και η συμφωνία του 2004 για έναρξη των διαπραγματευτικών διαδικασιών εισδοχής καθιστούσαν τη Τουρκία ένα αξιόπιστο σύμμαχο για τις ΗΠΑ (Pierini & Siccardi, 2021).

Η περιοχή δια μέσω αυτής της σχέσης και της αρχιτεκτονικής ασφαλείας που έχτισαν οι ΗΠΑ ωφελήθηκε από μια Pax Americana. Εντούτοις με την είσοδο στον 21^ο αιώνα τα ήρεμα νερά της Ανατολικής Μεσογείου διαταράσσονται από σημαντικές γεωπολιτικές και γεωστρατηγικές μεταβολές οι οποίες επιφέρουν κατάρρευση της Pax Americana και συντελούν στη μετατροπή του μέχρι πρότινος μονοπολικού σε πολυπολικό σύστημα (Inbar, 2014). Η μερική αποχώρηση των ΗΠΑ από την περιοχή η οποία ξεκίνησε επί κυβερνήσεως Obama και συνεχίστηκε επί κυβερνήσεως Trump και η εστίαση της εξωτερικής πολιτικής τους προς την Ασία λόγω της αναδυόμενης Κίνας είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία στη περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής ενός κενού ισχύος, το οποίο δεν μπορούσαν να αναπληρώσουν οι εταίροι τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Alterman et al, 2018; Inbar, 2014; Litsas, 2020). Σε συνάρτηση με τους λανθασμένους χειρισμούς κατά την εμφάνιση της Αραβικής άνοιξης, τον καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο στη Συρία, την βίαιη εμφάνιση του Ισλαμικού κράτους και την τεράστια προσφυγική και ανθρωπιστική κρίση που δημιούργησε, την οικονομική κρίση, την τρομοκρατία αλλά και την ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες (ΑΟΖ) της Κύπρου και του Ισραήλ η σταθερότητα της περιφέρειας κλονίστηκε, δίνοντας την ευκαιρία σε αναδυόμενες δυνάμεις να εμπλακούν στη περιοχή είτε στρατιωτικά είτε οικονομικά, όπως για παράδειγμα η Ρωσία με την εμπλοκή της στη Συρία αλλά και τη Κίνα με την εμπλοκή της στο Λιμάνι του Πειραιά. Μετατρέποντας έτσι την περιφέρεια σε μια αρένα όπου δοκιμάζονται οι ισορροπίες δυνάμεων ανάμεσα στα κράτη της περιοχής αλλά και των ισχυρών κρατών που εμπλέκονται εκεί (Litsas, 2020; Tziampiris, 2019; Tsakiris, 2021; Litsas, 2021).

Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι ο αξιόπιστος σύμμαχος των ΗΠΑ, η Τουρκία, χαράσσει μια δική της εξωτερική και εσωτερική πολιτική, η οποία αντιτίθεται με αυτές των Δυτικών συμμάχων της ενώ στις πλείστες περιπτώσεις επηρεάζει τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή.

Η συμπεριφορά αυτή της Τουρκίας είχε ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα αλλά και τη καλλιέργεια της αμφιβολίας και της καχυποψίας στις διμερείς τους σχέσεις (Cook, 2018). Παράλληλα παρατηρείται μια γεωπολιτική αλλαγή από τις ΗΠΑ, οι οποίες κινούνται προς ενδυνάμωση των διμερών σχέσεων τους με την Ελλάδα και την Κύπρο, κράτη τα οποία έχουν έντονη αντιπαλότητα με την Τουρκία ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζει τη στρατηγική συμμαχία που έχουν τα δύο κράτη με το Ισραήλ στη περιοχή, εκμεταλλεύονταν παράλληλα τα ωφέλη που απορρέουν από αυτή (Cropsey, 2015).

2.Σκοπός

Μέσα από αυτή τη δυσμενή θέση στην οποία βρίσκονται οι διμερείς σχέσεις των κρατών ΗΠΑ-Τουρκίας έγκειται και το πρώτο ερευνητικό ερώτημα της διατριβής το οποίο είναι η εύρεση των αιτιών από τις οποίες επήλθε αυτή η πρωτοφανής επιδείνωση των διμερών σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών κατά τη χρονική περίοδο του 2003-2021.

Επίσης η αλλαγή πλευσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ με ενδυνάμωση των σχέσεων με τα εταίρα κράτη της περιοχής Ελλάδα και Κύπρο, ταυτόχρονα με την επιδείνωση των σχέσεων με την Τουρκία μας οδηγεί στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα το οποίο είναι η εύρεση του στρατηγικού ρόλου της Ελλάδας και Κύπρου στην Αμερικανική αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή, μετά την επιδείνωση των σχέσεων με την Τουρκία.

3.Σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκία

3.1.Ιστορική αναδρομή

Οι διπλωματικές σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία δεν αποτελούν γεγονός του 20^{ου} αιώνα αλλά έχουν τις ρίζες του στις απαρχές του 19^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα το 1831, έτος κατά το οποίο το Αμερικάνικο κράτος καθιέρωσε διπλωματικές σχέσεις με το προκάτοχο του Τουρκικού κράτους, την Οθωμανική Αυτοκρατορία (US Department of state, 2021). Το τότε νεοσύστατο Αμερικάνικο κράτος κατά την προσπάθεια εδραίωσης τους ως ένας βασικός δρώντας στη διεθνή αρένα, κατάφερε να διευρύνει το αμερικάνικο ναυτικό εμπόριο στη θάλασσα την Ανατολικής Μεσογείου η οποία, όπως αναφέρει ο Abulafia (2011) αποτελούσε μια Οθωμανική λίμνη από το πρώτο τέταρτο του 16^{ου} αιώνα μ.χ. Αντιλαμβανόμενοι τις δυνατότητες και τα οφέλη που θα αποκόμιζαν με την παρουσία τους στην Ανατολική Μεσόγειο, οι Αμερικάνοι τεχνοκράτες εγκαθιδρύουν διπλωματικές σχέσεις με την Οθωμανική Αυτοκρατορία με την ίδρυση προξενείου στη Σμύρνη, την πώληση πολεμικών πλοίων και οπλισμού από Αμερικάνους προμηθευτές αλλά και την αποκόμιση ειδικών εμπορικών δικαιωμάτων στα Αμερικάνικα εμπορικά πλοία. Η παρακμή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας βοήθησε στο να γίνει αποδεκτό το Αμερικανικό κράτος από τους Οθωμανούς, καθώς δεν αποτελούσε απειλή για την εδαφική ακεραιότητα της αυτοκρατορίας, σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις της εποχής ενώ έδινε τη δυνατότητα να συνάψουν οικονομική συμμαχία με ένα νέο δρώντα, η οποία θα τους απέφερε οικονομικά οφέλη. Από την άλλη πλευρά η Αμερικανική κυβέρνηση κατάφερε να συμμαχήσει με μια αυτοκρατορική δύναμη της περιοχής αλλά και να απολαμβάνει δικαιώματα σε μια περιοχή όπου οι άλλες μεγάλες δυνάμεις της εποχής, είχαν περιορισμένη πρόσβαση (Litsas, 2020).

Οι διμερείς σχέσεις των δύο δρώντων συνεχίστηκαν να αναβαθμίζονται με τη εγκαθίδρυση Αμερικανικής πρεσβείας το 1906. Παρόλα αυτά το 1917 έχουμε την διακοπή των διπλωματικών τους σχέσεων λόγω της ανακήρυξης πολέμου των ΗΠΑ έναντι της Γερμανίας, η οποία αποτελούσε στενό σύμμαχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Glass, 2018). Το 1927 επαναφέρονται οι διπλωματικές σχέσεις των ΗΠΑ με τους Τούρκους αλλά με τη νέα πολιτική οντότητα που αναδύθηκε μετά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τη Δημοκρατία της Τουρκίας (US Department of state, 2021).

Με το πέρας του Β' Παγκοσμίου πολέμου οι σχέσεις των δύο κρατών πέρασαν σε ένα πιο υψηλό επίπεδο συνεργασίας. Η πίεση της ΕΣΣΔ προς την Τουρκία για έλεγχο των στενών του Βοσπόρου, το αίτημα για εγκαθίδρυση στρατιωτικών βάσεων στη περιοχή και οι αξιώσεις για αλλαγές συνόρων εις βάρος της Τουρκίας, οδήγησαν στην ανάπτυξη μιας συνεργασίας ασφαλείας μεταξύ ΗΠΑ-Τουρκίας, η οποία αποτέλεσε ζωτικής σημασίας για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στη περιοχή, ελέω των πλεονεκτημάτων που έδινε η γεωγραφική θέση της Τουρκίας. Η συμμαχία αυτή πήρε σάρκα και οστά με την ανακοίνωση του δόγματος Truman στις 12 Μαρτίου 1947 αλλά και με το σχέδιο Marshall, το οποίο ακολούθησε λίγους μήνες αργότερα. Το 1950 η Τουρκία συμμετείχε για πρώτη φορά σε εκστρατεία μαζί με τις δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) με τις ΗΠΑ να ηγούνται της αποστολής. Το 1952 ως φυσικό επακόλουθο της παραπάνω

συνεργασίας εντάσσεται στο NATO ενώ το 1954 υπογράφουν συμφωνία για χρήση αεροπορικής βάσης στο έδαφος της Τουρκίας (αυτή η οποία στη συνέχεια μετονομάστηκε Αεροπορική Βάση Incirlik) (Litsas, 2020 ; Larrabee, 2010; Zanotti & Thomas, 2021).

Παρά την συνεχή ενδυνάμωση των διμερών σχέσεων τους, και το σημαντικό ρόλο που επιτελούσε η Τουρκία στην Αμερικανική αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή οι αντιπαραθέσεις δεν έλειπαν από τις σχέσεις τους. Το 1964 οι ΗΠΑ με επιστολή του προέδρου Lyndon Johnson προς το Τούρκο πρωθυπουργό Ismet Inonu ενημέρωσε πως αντιτίθεται προς μια στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο και πως σε περίπτωση που η ΕΣΣΔ αντιδράσει σε αυτό το γεγονός τότε πιθανόν να μην την υποστηρίξει, προκαλώντας τη δυσαρέσκεια της Άγκυρα. Η Τουρκία δέχεται δεύτερο «χαστούκι» από την σύμμαχο της όταν το 1975 της επιβάλλει εμπάργκο όπλων ως τιμωρία για την εισβολή στην Κύπρο το 1974, ενέργεια την οποία δέχθηκαν με πικρία και η οποία έγειρε αμφιβολίες για την εξάρτηση που είχαν σε θέματα ασφαλείας με τις ΗΠΑ αλλά και το κατά πόσον θεωρούνται πλέον ένας αξιόπιστος σύμμαχος (Larrabee, 2010; Zanotti & Thomas, 2021a).

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου βρήκε τις ΗΠΑ και την Τουρκία να επαναφέρουν τις διμερείς τους σχέσεις σε υψηλά επίπεδα συνεργασίας, καθώς η εισβολή της ΕΣΣΔ στο Αφγανιστάν το 1979 αλλά και η Ιρανική Ισλαμική επανάσταση, συντέλεσαν στην ενδυνάμωση της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των δύο κρατών. Ο Πόλεμος του Κόλπου το 1990-1991 ανέδειξε πάλι προς τις ΗΠΑ τη σημαντικότητα της Τουρκίας, η οποία συμμετείχε σε θέματα υποστήριξης των χωρών που ενεργούσαν στην περιοχή, με τη διάθεση του εναέριου χώρου και των βάσεων της για τα αμερικάνικα αεροπλάνα αλλά και των συμμάχων τους, καθώς επίσης και τον έλεγχο στη συνέχεια του Βόρειου Ιράκ, αφού τελειώσει ο πόλεμος. Για τις ΗΠΑ ο Πόλεμος του Κόλπου αποτελούσε στην χρονική περίοδο στην οποία οι διμερείς σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκία βρίσκονταν στο υψηλότερο επίπεδο και ενίσχυσαν την εικόνα της Τουρκίας ως ένα αξιόπιστο σύμμαχο. Στην αντίπερα όχθη, η Τουρκία θεωρεί πως προκλήθηκαν τεράστια προβλήματα για την στρατηγική ασφάλεια και ακεραιότητα της χώρας αλλά και για την οικονομία της. Η συμμετοχή της στην Αμερικανική εκστρατεία θεωρήθηκε από τους Τούρκους τεχνοκράτες ως ασύμφορη, καθώς αποκόμισε περισσότερες οικονομικές ζημιές παρά οφέλη. Πέραν του οικονομικού τομέα, η υποστήριξη των ΗΠΑ για αυτόνομο Κουρδιστάν στο Βόρειο Ιράκ, επέφερε προβλήματα στο εσωτερικό της Τουρκίας, με την ανάδυση του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK) να καθοδηγεί την ανταρσία της Κουρδικής μειονότητας που απειλούσε την εδαφική ακεραιότητα της χώρας. Οι Τούρκοι τεχνοκράτες έβλεπαν πως έδιναν περισσότερα απ' ό,τι ήταν τα οφέλη που λάμβαναν από τους συμμάχους τους και πως δεν είχαν ξεπληρωθεί για τις υπηρεσίες που παρείχαν σε αυτούς. Οι αμφιβολίες όσον αφορά την αξιοπιστία των ΗΠΑ, αυξήθηκαν μετά την υποστήριξη του αυτόνομου κουρδικού κράτους στο Βόρειο Ιράκ, ειδικά μετά τις διμερείς διαφωνίες που είχαν για την αντιμετώπιση του PKK στην νοτιοανατολική Ανατολία και το Βόρειο Ιράκ (Larrabee, 2010; Lesser, 2005).

Το 2002 το κόμμα του Recep Tayyip Erdogan, Justice and Development Party (AKP) αναλαμβάνει την εξουσία και το 2003 εκλέγεται πρωθυπουργός ο Erdogan. Οι σχέσεις των ΗΠΑ

με την Τουρκία αναπτύσσονται πλέον επηρεασμένες από την Τουρκική αυξανόμενη οικονομική και πολιτική επιρροή στην Μέση Ανατολή. Η απόκλιση από τη γραμμή των συμμάχων τους και τα ξεχωριστά συμφέροντα τους εμφανίζονται για πρώτη φορά κατά την διαφαινόμενη εισβολή των Αμερικάνων στο Ιράκ για δεύτερη φορά. Με οδηγό την πλειοψηφία του πληθυσμού που δεν αποδεχόταν την απόφαση για εισβολή στο Ιράκ αλλά και την επιθυμία των Τούρκων τεχνοκρατών για παραμονή του Saddam Hussein στην εξουσία, λόγω της σταθερότητας που διατηρούσε στα νοτιοανατολικά σύνορα της Τουρκίας, επήλθε η άρνηση της Τουρκικής Κυβέρνησης. Μέσω ψηφίσματος της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης την 1 Μαρτίου του 2003, αρνήθηκε την χρησιμοποίηση των εδαφών της κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων από τους συμμάχους της παρά μόνο μετά το πέρας των επιχειρήσεων. Αυτή η «προδοσία» δεν ήταν αναμενόμενη από τους Αμερικάνους τεχνοκράτες, οι οποίοι αντιλήφθηκαν πως με τη νέα ηγεσία, η Τουρκία είχε θέση ως προτεραιότητα το τούρκικο συμφέρον και όχι τα συλλογικά, αλλά και το γεγονός ότι πλέον μεγάλο παράγοντα στις αποφάσεις της Τουρκικής Κυβέρνησης θα λάμβαναν μέρος οι ισλαμικές ρίζες της χώρας και το πολιτισμικό παρελθόν που είχε με τον Αραβικό κόσμο. Η άρνηση αυτή δεν έμεινε αναπάντητη από τις ΗΠΑ, οι οποίες εμπόδισαν τη Τουρκία να επηρεάσει με οποιοδήποτε τρόπο την κατοχή του Ιράκ αλλά και να λάβει πρωτοβουλίες για την ανοικοδόμηση της χώρας. Επίσης η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των δυο κρατών υποσκάφτηκε περισσότερο από διάφορα περιστατικά που συνέβησαν με το τέλος του πολέμου. Το πιο σοβαρό ήταν η σύλληψη Τούρκων μελών των ειδικών δυνάμεων από τις Αμερικανικές ειδικές δυνάμεις. Το περιστατικό έλαβε χώρα στη πόλη Σουλειμανίγια, στο Βόρειο Ιράκ στις 4 Ιουλίου και παρά το γεγονός ότι ελευθερώθηκαν λίγες μέρες αργότερα η δημοσιότητα που έλαβε το γεγονός, με τις μετέπειτα ταπεινωτικές εικόνες κλόνισαν περισσότερο τις διμερείς σχέσεις τους (Larrabee, 2008; Larrabee, 2010; Zanotti & Thomas, 2021).

Αυτή η «προδοσία» προς τις ΗΠΑ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η αφετηρία για την πορεία που θα ακολουθούσε η συμμαχία των δύο χωρών καθώς από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα οι διμερείς σχέσεις των δύο κρατών δοκιμάζεται και υποβαθμίζεται από τις συνεχείς συγκρούσεις συμφερόντων και την απόκλιση της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής της Τουρκίας από αυτή που ακολουθούν οι Αμερικάνοι και οι δυτικοί σύμμαχοι τους. Οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών έχουν υποβαθμιστεί και άλλες φορές στο παρελθόν, παρόλα αυτά σε τέτοιο χαμηλό σημείο, με εξαίρεση τη διακοπή διπλωματικών σχέσεων το 1917, δεν έχουν υποβαθμιστεί ποτέ ξανά. Τα αίτια για τους οποίους πιθανόν να επήλθε αυτή η υποβάθμιση θα αναλυθούν παρακάτω.

3.2. Παραβίαση της Δημοκρατίας, του Κράτους Δικαίου και των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Οι τομείς της Δημοκρατίας, του Κράτους Δικαίου αλλά και των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων αποτελούν ένα σημείο το οποίο η Τουρκία όχι μόνο δεν κατάφερε να κάνει βήματα προς τα εμπρός για βελτίωση τους αλλά με τις ενέργειες του Erdogan κατάφερε να κάνει βήματα προς την υποβάθμιση τους. Παρά το γεγονός ότι με την εκλογή του ΑΚΡ στην εξουσία, έγιναν σημαντικές αλλαγές οι οποίες επέφεραν πολιτική σταθερότητα, πρόσβαση στη δημόσια υγεία και έδωσαν οικονομικές ευκαιρίες, δεν κατάφερε να επιφέρει και βελτιώσεις στον περαιτέρω εκδημοκρατισμό της χώρας (Cook, 2018). Η υποβάθμιση της Δημοκρατίας και του κράτους Δικαίου στην Τουρκία την τελευταία δεκαετία αποτελεί ένα πιθανό αίτιο της υποβάθμισης των διμερών σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας, που παρά το γεγονός ότι κατά τις προηγούμενες Αμερικανικές Κυβερνήσεις συχνά παραβλεπόταν η αυταρχική οπισθοδρόμηση της Τουρκίας, για λόγους γεωπολιτικής σκοπιμότητας, με την έλευση της η κυβέρνηση Biden, τόνισε την σημασία των παραπάνω νόμων. Αυτό διαφάνηκε περίτρανα από το γεγονός ότι ο Πρόεδρος Biden κατά τη Σύνοδο για την Δημοκρατία που πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2021, απέκλεισε την Τουρκία, στέλνοντας μηνύματα ότι το αυταρχικό κράτος του Τούρκου προέδρου δεν μπορεί να συγκαταλέγεται ανάμεσα στις δημοκρατικές χώρες του κόσμου (Ulgen, 2021; Hawthorne, 2021)

Η προώθηση της δημοκρατίας αλλά και των ανθρώπινων δικαιωμάτων αποτελεί ένα από τους βασικούς στόχους κατά την διεκπεραίωση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Οι αρχές αυτές διασφαλίζουν την ύπαρξη σταθερότητας και ασφάλειας στο πεδίο όπου οι ΗΠΑ προωθούν τα εθνικά τους συμφέροντα (US Department of state, n.d.). Κράτη τα οποία διέπονται από σταθερά δημοκρατικά πολιτεύματα έχουν περισσότερες πιθανότητες να έχουν οικονομική ανάπτυξη και προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων των πολιτών τους και λιγότερες πιθανότητες να εμπλακούν σε πολεμικές συρράξεις μεταξύ τους. Την τελευταία δεκαετία οι ΗΠΑ διαθέτουν για την προώθηση της δημοκρατίας, των ανθρώπινων δικαιωμάτων και στη διασφάλιση του κράτους Δικαίου περί τα δύο δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως, δείχνοντας τη σημαντικότητα που επιδεικνύουν οι Αμερικανικές κυβερνήσεις στο τομέα αυτό (Lawson & Epstein, 2019).

Τα περιστατικά, τα γεγονότα και οι παραβιάσεις που μαρτυρούν την ολίσθηση των αρχών της Δημοκρατίας, του κράτους Δικαίου και των Ανθρώπινων δικαιωμάτων στο καθεστώς Erdogan είναι πολλά. Παρόλα αυτά κατά την ανάληψη του ΑΚΡ στην εξουσία το 2002 μέχρι και το 2010, μετά το δημοψήφισμα για αλλαγές στο Τουρκικό Σύνταγμα, ακολούθησε μια μεταρρυθμιστική πολιτική που αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση της ελευθερίας του Τύπου, απαγόρευση της θανατικής ποινής, δικαίωμα στον κουρδικό πληθυσμό για εκμάθηση της Κουρδικής γλώσσας, όπως επίσης και στη προσπάθεια του Τούρκικου κράτους να πετύχει τα κριτήρια ώστε να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις ένταξης στην ΕΕ. Ο κυριότερος στόχος όμως που ήθελε να επιτύχει, ήταν την ενδυνάμωση του κόμματος του, σε ένα πολιτικό και γραφειοκρατικό περιβάλλον στο οποίο κυριαρχούσαν οι υπερασπιστές του κοσμικού κράτους και του Κεμαλικού καθεστώτος. Προσπάθησε να μεταρρυθμίσει οποιοδήποτε θεσμό αποτελούσε απομεινάρι των στρατιωτικών καθεστώτων στο πολιτικό σύστημα της χώρας. Γι' αυτό το λόγο στις αρχές το ΑΚΡ

απεμπόλησε την ταυτότητα του ως ένα ισλαμικό κόμμα ώστε να μπορέσει να επιτύχει τους στόχους του (Tahiroglu, 2020; Demir, 2021).

Μαζί με την άνοδο του Erdogan το 2002 θα αναδειχθεί άλλη μια προσωπικότητα, αυτή του Ιμάμη Fethullah Gulen. Ο Gulen αποτελεί ένα Sufi Ιμάμη, παρακλάδι του Ισλάμ σουνίτικης προέλευσης όπως ήταν και ο Erdogan με το AKP, ο οποίος κατοικούσε στη Πενσυλβανία των ΗΠΑ και αποτελούσε έναν από τους πρώτους υποστηρικτές του Erdogan. Η οργάνωση του Ιμάμη Gulen, Islamic Hizmet Movement και το AKP του Erdogan αποσκοπούσαν στην επίτευξη κοινών στόχων και είχαν να αντιμετωπίσουν ένα κοινό εχθρό, τη στρατιωτική και κοσμική-κρατική γραφειοκρατία. Ο Gulen και οι ακόλουθοι του αποτέλεσαν το Δούρειο Ίππο για την επίτευξη των στόχων του Erdogan. Ο Ιμάμης διατηρούσε επαφή με επιχειρήσεις, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και σχολεία στην Τουρκία, την Κεντρική Ασία και την Αφρική μέσω της στρατολόγησης ακόλουθων στην οργάνωση του. Με αυτό τον τρόπο αύξανε την επιρροή του εντός και εκτός της Τουρκίας. Μέχρι το 2008 οι ακόλουθοι του Ιμάμη είχαν καταφέρει να πεισφρήσουν και να καταλάβουν ζωτικές θέσεις στο κρατικό μηχανισμό, στις δυνάμεις ασφαλείας και στο δικαστικό σώμα (Flanagan et al, 2020).

Η συμμαχία του Erdogan-Gulen και το δίκτυο που είχε κατασκευάσει στο κρατικό μηχανισμό της χώρας απέδωσε καρπούς για πρώτη φορά το 2008. Μετά τη δίωξη του Erdogan και του AKP από τους υποστηρικτές του παλαιού κοσμικού κράτους για την απόφαση του Erdogan να αναστείλει την απαγόρευση της μαντήλας στις γυναίκες στα πανεπιστήμια, κατά την οποία επιβλήθηκε στο κόμμα του Erdogan χρηματικό πρόστιμο, εισαγγελίες οι οποίοι ήταν φιλικά προσκείμενοι προς τον Ιμάμη Gulen διενέργησαν έρευνα για υποτιθέμενο δίκτυο το οποίο υποτίθεται σχεδίαζε να καθαιρέσει την κυβέρνηση με στρατιωτικό πραξικόπημα. Στο Ergenekon, όπως ονομαζόταν το σχέδιο, διαπιστώθηκε μετά από έρευνες της αστυνομίας ότι εμπλέκονταν περί τα 400 άτομα, ανάμεσα τους αξιωματούχοι της αστυνομίας και του στρατού, δημοσιογράφοι και πολιτικοί. Το 2010 αποκαλύπτεται άλλο ένα σχέδιο για κατάλυση της δημοκρατίας με πραξικόπημα, με την ονομασία Sledgehammer, το οποίο χρονολογείται από το 2003 και το οποίο είχε ως κατάληξη ποινές φυλάκισης για 230 αξιωματικούς του στρατού το 2012, ποινές οι οποίες ακυρώθηκαν το 2015. Στις δύο παραπάνω υποθέσεις διαφάνηκε για πρώτη φορά η παραβίαση του Κράτους Δικαίου. Υπήρξε κατασκευή στοιχείων τα οποία περιείχαν αναχρονιστικές πληροφορίες και τα οποία ήταν γραμμένα σε λογισμικά τα οποία ήταν μεταγενέστερης χρονολογίας από το 2003. Επίσης διαφάνηκε το πόσο ευάλωτο ήταν το δικαστικό σώμα στις πολιτικές παρεμβάσεις. Κατά τη διάρκεια της εκδίκασης των υποθέσεων οι δικαστές διατηρούσαν προκατειλημμένη στάση έναντι των κατηγορουμένων. Γεγονός το οποίο δεν προκαλεί έκπληξη, καθώς το Συμβούλιο Δικαστών και Εισαγγελιών (HSK) το οποίο αποτελεί την ανώτατη αρχή που ορίζει τους δικαστές και τους δημόσιους κατηγορούς, ελέγχεται από τον υπουργό δικαιοσύνης που ορίζει τον επικεφαλής αλλά και τον πρόεδρο και το κοινοβούλιο που εκλέγει τα υπόλοιπα 13 μέλη του. Οι υποθέσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν εντέχνως για την πρόκληση ζημίας εκτός από τους υποστηρικτές του κοσμικού κράτους αλλά και στη κουρδική αντιπολίτευση. Κατά την διάρκεια των ερευνών χιλιάδες Κούρδοι από το πολιτικό ακαδημαϊκό και δημοσιογραφικό φάσμα συνελήφθησαν, όπως

επίσης υπήρξαν επιθέσεις από τον τουρκικό στρατό ενάντια στο PKK στη Τουρκία αλλά και στο Ιράκ. Το 2010 χρησιμοποιώντας τις δύο υποθέσεις κατάφερε να περάσει με λαϊκό δημοψήφισμα, συνταγματικές αλλαγές που αποσκοπούσαν στη μείωση των αρμοδιοτήτων των στρατιωτικών δικαστηρίων έναντι των πολιτικών αλλά και ρόλο στο κοινοβούλιο για τον ορισμό τριών δικαστών στο Συνταγματικό Δικαστήριο (Ulgen, 2021; Flanagan et al, 2020; Tahiroglu, 2020).

Από το 2007 οι προσαγωγές δημοσιογράφων, ακτιβιστών και εκδότων είχαν αυξηθεί παρά τις υποσχέσεις και τις εξαγγελίες μεταρρυθμίσεων για περισσότερη ελευθερία έκφρασης και τύπου. Οι Flanagan et al (2020) αναφέρουν ότι το 2014 το Freedom of House χαρακτηρίζει ως μη ελεύθερο τον Τουρκικό Τύπο ενώ η επιτροπή προστασίας των δημοσιογράφων το 2017 χαρακτηρίζει την Τουρκία ως την πρώτη χώρα στην φυλάκιση δημοσιογράφων με 73 φυλακίσεις το 2017. Η χειραγώγηση των μέσων ενημέρωσης και του τύπου διαφάνηκε στα επεισόδια του 2013 στο πάρκο Gezi στη πλατεία Taksim. Στις 28 Μαΐου του 2013, ακτιβιστές μαζεύτηκαν στο πάρκο Gezi για να διαμαρτυρηθούν για την κατασκευή εμπορικού κέντρου από την κυβέρνηση. Στις 30 Μαΐου η αστυνομία χρησιμοποιώντας υπέρμετρη βία και μέσα διέλυσε την διαδήλωση. Παρόλα αυτά βιντεοσκοπημένο υλικό από την διαμαρτυρία μεταδόθηκε στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) με αποτέλεσμα εντός Ιουνίου να ξεσπάσουν διαδηλώσεις σε όλες τις μεγάλες πόλεις της χώρας. Η βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων από την αστυνομία συνεχίστηκε καθώς επίσης υπήρξαν περιστατικά ξυλοδαμού δημοσιογράφων που κάλυπταν το γεγονός, ιατρών οι οποίοι περιέθαλπαν τραυματίες και δικηγόρων οι οποίοι προσπαθούσαν να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους. Ο απολογισμός του γεγονότος ήταν 8000 τραυματίες, 5 νεκροί για τους οποίους υπήρχαν σοβαρά στοιχεία σύνδεσης τους με την χρήση υπερβολικής βίας και περίπου 5000 προσαγωγές. Εκτός από την προσπάθεια σύνδεσης των γεγονότων με έρευνα για θέματα τρομοκρατίας, η διερεύνηση υπόθεσης για υπερβολική χρήση βίας δεν κατέστη δυνατή (Flanagan et al, 2020; Amnesty International, 2013). Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) δεν πρόβαλλαν τα γεγονότα, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προπαγάνδιζαν διαδίδοντας ψευδείς πληροφορίες για το πραγματικό λόγο για τον οποίο βρίσκονταν οι διαδηλωτές, κατηγορώντας τους για συμμετοχή σε οργανωμένο σχέδιο ενάντια στην Τουρκία. Επιβλήθηκαν απαγορεύσεις σε κοινωνικές πλατφόρμες επειδή χρησιμοποιούνταν από τους διαδηλωτές για να επικοινωνήσουν μεταξύ τους καθώς τα ΜΜΕ αρνούσαν την μετάδοση ειδήσεων. Επίσης αρκετοί δημοσιογράφοι και αρθρογράφοι οι οποίοι κάλυψαν τα γεγονότα έχασαν τη δουλειά τους στη συνέχεια ενώ η κυβέρνηση μετά τα γεγονότα σκλήρυνε ακόμη περισσότερο την στάση τους απέναντι στην ελευθερία τύπου, τα ΜΚΔ και τα δικαιώματα για συγκρότηση οργανώσεων και ενώσεων (Demir, 2021). Η Διεθνής Αμνηστία (2013) κατέγραψε για το περιστατικό στη Πλατεία Taksim σωρεία παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως του δικαιώματος για ειρηνική συνάθροιση, ειρηνικής διαμαρτυρίας, της σωματικής ακεραιότητας, καθώς επίσης και το δικαίωμα στην ενημέρωση.

Τα γεγονότα δεν έμειναν απαρατήρητα από την κυβέρνηση Obama, καθώς η κρατική παρέμβαση στο δικαστικό σώμα, η καταπίεση της ελευθερίας του τύπου και των ΜΚΔ αλλά και η κατάφωρη παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έγειραν ανησυχίες για τη δημοκρατία στην

χώρα και προκάλεσαν ζημιά σε ένα σημαντικό τομέα της διμερούς συνεργασίας των κρατών (Werz & Hofman, 2015). Η συνέχεια φυσικά δικαίωσε τις ανησυχίες της Αμερικανικής ηγεσίας.

Με τους υποστηρικτές του κοσμικού κράτους εκτός των δομών της κρατικής μηχανής, η επόμενη απειλή για τον πρόεδρο Erdogan και το AKP αποτελούσε ο πρώην σύμμαχος τους, Ιμάμης Gulen και η οργάνωση του, καθώς οι ακόλουθοι του συμπλήρωσαν το κενό που άφησαν οι προηγούμενοι αντίπαλοι τους στις δομές του κράτους. Οι εντάσεις μεταξύ των δύο αντιπάλων κλιμακώνονταν συνεχώς με επεισόδια όπως η έρευνα και η δημοσιοποίηση σκανδάλων για την κυβέρνηση Ερντογάν αλλά και προσώπων που σχετίζονταν με το στενό οικογενειακό περιβάλλον του που έγινε το Δεκέμβριο του 2013 από εισαγγελείς προσκείμενους στο κίνημα Gulen. Επίσης άλλο επεισόδιο αποτέλεσαν και οι αλλαγές του κυβερνώντος κόμματος στο δικαστικό σώμα και στη αστυνομία (Tahiroglu, 2020).

Αποκορύφωμα αποτελεί το αποτυχημένο πραξικόπημα της 15 Ιουλίου 2016, όπου ένα μέρος των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας προσπάθησαν να ανατρέψουν την κυβέρνηση και να δολοφονήσουν τον Ερντογάν. Για την προσπάθεια αυτή κατηγορήθηκε ο Ιμάμης Gulen ως ο κύριος υποκινητής και ηθικός αυτουργός του πραξικοπήματος αλλά και για την δημιουργία «παράλληλου» κράτους εντός των δομών του Τουρκικού κράτους (Al Jazeera, 2017). Η επόμενη μέρα του πραξικοπήματος βρήκε την κυβέρνηση Ερντογάν να απαντά σκληρά με κήρυξη της χώρας σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Προχώρησε σε κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων και εταιριών που σχετίζονταν με τον Gulen και το κίνημα του ενώ εκτελέστηκε πλήρης εκκαθάριση από τις κρατικές δομές, ατόμων που σχετίζονταν ή θεωρούνταν ότι σχετίζονταν με τον Ιμάμη. Από το 2016 μέχρι το 2018 περί τα 150,000 άτομα απολύθηκαν από τις εργασίες τους ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών προερχόταν από τις τάξεις του στρατού, από ιδρύματα της μέσης και ανώτερης εκπαίδευσης, από τις τάξεις της δημόσιας υπηρεσίας αλλά και του δικαστικού σώματος. Επίσης υπήρξαν μαζικές συλλήψεις και καταδίωξη πολιτών κουρδικής καταγωγής με το πρόσχημα ότι υποστήριζαν το PKK. Το Νοέμβριο του 2016 οι ηγέτες του Δημοκρατικού Κόμματος του Λαού (HDP), Selahattin Demirtas και Figen Yuksekdag, μαζί με 11 μέλη του κοινοβουλίου συνελήφθησαν και παρέμειναν στη φυλακή μέχρι το 2019 με κατηγορίες περί τρομοκρατίας. Αν και τα μέλη του κοινοβουλίου απολαμβάνουν το δικαίωμα της ασυλίας, η σύλληψη τους κατέστη δυνατή λόγω προσωρινών συνταγματικών αλλαγών που ψηφίστηκαν το Μάιο του 2016 στο κοινοβούλιο (Flanagan et al, 2020; Human Rights Watch, 2020). Επίσης αίσθηση προκάλεσε και η σύλληψη του δημοφιλούς επιχειρηματία και φιλανθρωπιστή Osman Kavala, ο οποίος συλλήφθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2017 με τη κατηγορία για υποκίνηση των επεισοδίων στο πάρκο Gezi πριν από 4 χρόνια. Κατά τη διάρκεια της κράτησης του κατηγορήθηκε εντέχνως και για εμπλοκή στο πραξικόπημα του 2016 αλλά και για επαφές με το PKK. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ECHR) σε απόφαση που εξέδωσε στις 11 Μαΐου του 2020 έκρινε ως παράνομη την σύλληψη και κράτηση του καθώς δεν υπήρχαν επαρκή στοιχεία για να την δικαιολογήσουν. Παρόλα αυτά ο Ερντογάν δήλωσε πως το ECHR δεν είχε δικαιοδοσία στο δικαστικό σύστημα της χώρας (Tahiroglu, 2020; ECHR, 2020). Πέραν αυτού, τον Οκτώβριο του 2021 απείλησε με αποπομπή από την χώρα πρεσβευτών από κράτη της δύσης,

συμπεριλαμβανομένου και των ΗΠΑ για το γράμμα που έλαβε από το ECHR. Η κρίση εξομαλύνθηκε με τις δημόσιες τοποθετήσεις των πρεσβευτών περί σεβασμού της Τουρκικής κυριαρχίας (Zanotti & Thomas, 2021b).

Η Τουρκική κυβέρνηση ζήτησε την έκδοση του Gulen από τις ΗΠΑ στην Τουρκία, κάτι το οποίο δεν εισακούστηκε από τις ΗΠΑ καθώς θεωρούν πως τα στοιχεία που υπάρχουν για την εμπλοκή του Ιμάμη στο πραξικόπημα δεν είναι ικανοποιητικά. Αυτό το γεγονός προκάλεσε την δυσαρέσκεια της Τουρκικής κυβέρνησης, η οποία εμμέσως κατηγορήσε τις ΗΠΑ για εμπλοκή αξιωματούχων της στο πραξικόπημα αλλά και για ελλιπή δικαστικό σύστημα (Cook, 2018). Περαιτέρω ένταση στις σχέσεις του προστέθηκε και με την τακτική του Erdogan μέσω της διπλωματίας ομήρων. Από το 2016 περίπου 50 Αμερικάνοι και Ευρωπαίοι πολίτες συνελήφθησαν με ψευδείς κατηγορίες, ώστε να έχει την δυνατότητα να ζητήσει ανταλλάγματα για την απελευθέρωση τους. Η πιο σοβαρή περίπτωση αποτελεί εκείνη του Αμερικάνου πάστορα Andrew Brunson, ο οποίος συλλήφθηκε με αβάσιμες κατηγορίες για κατασκοπεία και τρομοκρατία. Παρά τις προσπάθειες για αποφυλάκιση του, ο πάστορας παρέμεινε υπό κράτηση ενώ παράλληλα χρησιμοποιήθηκε από τον Erdogan ως χαρτί διαπραγμάτευσης για την έκδοση του Ιμάμη Gulen στην Τουρκία. Με έγκριση της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας επιβλήθηκαν κυρώσεις σε βάρος Τουρκών πολιτών που σχετίζονταν με το καθεστώς Erdogan. Οι κυρώσεις αυτές δεν έμειναν αναπάντητες από την Τουρκία, η οποία απάντησε και αυτή με το ίδιο νόμισμα. Τον Οκτώβριο του 2019, ο πάστορας Brunson αφέθηκε ελεύθερος (Cook, 2018; Edelman & Erdemir, 2018; Erdemir, 2020).

Άλλο σημείο το οποίο επέδρασε αρνητικά στις σχέσεις των δύο χωρών αποτέλεσε και η αναγνώριση της Γενοκτονίας των Αρμενίων το 1915 από την κυβέρνηση των ΗΠΑ εκπληρώνοντας την προεκλογική υπόσχεση που είχε δώσει κατά την προεκλογική του εκστρατεία ο πρόεδρος Biden. Εκδίδοντας ανακοίνωση ο Λευκός Οίκος στις 24 Απριλίου του 2021, ανέφερε τη γενοκτονία που εκτελέστηκε εις βάρος των Αρμενίων κατά την εποχή των Οθωμανών και πως τιμούν την ιστορία των Αρμενίων που χάθηκαν όχι για να ρίξουν σε κάποιον το φταίξιμο αλλά για να μην επαναληφθεί (The white house, 2021). Αυτό που δεν έκαναν οι προηγούμενες κυβερνήσεις των ΗΠΑ τα προηγούμενα χρόνια, προκάλεσε την οργή της Τουρκίας η οποία δια στόματος του Υπουργού Εξωτερικών Mevlut Cavusoglu, μίλησε για σοβαρή «πληγή» στις σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία η οποία πλήττει την εμπιστοσύνη μεταξύ τους και κάλεσε τον πρόεδρο των ΗΠΑ να διορθώσει το τεράστιο λάθος του (AI- Monitor, 2021).

Το 2018 ο Erdogan έληξε την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Ανάμεσα στα δύο χρόνια που μεσολάβησαν από το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016, κατάφερε να κερδίσει δημοψήφισμα με το οποίο το πολίτευμα της Τουρκίας μετατρεπόταν σε μια προεδρευόμενη δημοκρατία με τον πρόεδρο να κατέχει υπερσυγκεντρωτικές δικαιοδοσίες. Στη συνέχεια το 2018 κατάφερε να κερδίσει τις προεδρικές και τις κοινοβουλευτικές εκλογές με αποτέλεσμα ο Erdogan να μετατραπεί σε απόλυτο άρχοντα. Παράλληλα τον Αύγουστο του 2018 κατάφερε να περάσει νέο αντιτρομοκρατικό νόμο ο οποίος του έδινε τις ίδιες εξουσίες που είχε όταν η χώρα βρισκόταν σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης (Demir, 2021; Ulgen, 2018). Τον Αύγουστο του 2019, η κυβέρνηση

Ερντογάν με πρόσχημα τον αγώνα κατά της Κουρδικής τρομοκρατίας απαλλάσσει από τα καθήκοντα τους, τους εκλεγμένους δημοκρατικά δημάρχους των περιοχών Diyarbakir, Mardin και Van, δείχνοντας για άλλη μια φορά την αυταρχικότητα του καθεστώτος (Pierini, 2019).

Η τελμάτωση της Δημοκρατίας και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ειδικά μετά τις συνταγματικές αλλαγές του 2018 δεν έμειναν απαρατήρητες από την Αμερικανική κυβέρνηση που παρά την στάση του Προέδρου Trump να την τοποθετεί σε δευτερεύοντα θέση κατά την ενάσκηση εξωτερικής πολιτικής, κατέγραφαν τις παραβιάσεις και τις δημοσιοποιούσε στις ετήσιες αναφορές της, το Υπουργείο Εξωτερικών. Για παράδειγμα στην ετήσια αναφορά του 2020 για τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ αναφέρει αυθαίρετες δολοφονίες, εξαφανίσεις ατόμων, βασανιστήρια, αυθαίρετες συλλήψεις ατόμων όπως πολιτικών προσώπων της αντιπολίτευσης, δικηγόρων, δημοσιογράφων, ακτιβιστών ακόμη και υπαλλήλων των διπλωματικών αποστολών των ΗΠΑ. Η αναφορά συνεχίζει με υποθέσεις πολιτικών κρατούμενων παραβιάσεις της δικαστικής εξουσίας, παραβιάσεις της ελευθερίας της έκφρασης του τύπου, απειλές δημοσιογράφων και αυθαίρετο κλείσιμο ΜΜΕ, καθώς και αυθαίρετες συλλήψεις δημοσιογράφων με αβάσιμες κατηγορίες βίας κατά των γυναικών, κατά μειονοτήτων αλλά και κατά ατόμων της LGBT κοινότητας. Τις υποθέσεις βίας κατά των γυναικών έρχεται να δικαιώσει ο Erdogan το 2021 με την απόφαση του να αποσύρει την Τουρκία από τη Σύμβαση της Ευρώπης για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας εναντίον των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή και ως σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (Roth, 2021). Η ετήσια αναφορά του Αμερικάνικου Υπουργείου Εξωτερικών το 2021, αναγράφει τις ίδιες παραβιάσεις με διαφορετικά πρόσωπα να είναι οι άτυχοι πρωταγωνιστές των υποθέσεων, αφήνοντας το συμπέρασμα ότι η κατάσταση δεν πρόκειται να μεταβληθεί τόσο εύκολα όσο διατηρεί την εξουσία η τωρινή κυβέρνηση (US State of Department, 2020; 2021).

3.3. Σχέσεις ΗΠΑ-Κούρδων και η αρένα της Συρίας

Τα πεδία των μαχών στη Συρία την προηγούμενη δεκαετία δεν αποτέλεσαν χώρους εμπλοκής μόνο μεταξύ των δυνάμεων της συμμαχίας ενάντιας στο Ισλαμικό Κράτος (ISIS) ή όπως είναι το πλήρες όνομα του Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και του Λεβάντες (ISIL), αλλά και στο διπλωματικό επίπεδο μεταξύ των ΗΠΑ και της Τουρκία. Ο λόγος υπήρξε η υποστήριξη των ΗΠΑ υπερ των Κούρδων της Συρίας στον αγώνα κατά του ISIL είτε με παροχή πολεμικού εξοπλισμού, είτε με παροχή τεχνογνωσίας στο Συριακό Δημοκρατικό Στρατό (SDF), του οποίου ο πυρήνας αποτελείται από την Κουρδική πολιτοφυλακή «Μονάδες Προστασίας του Λαού» (YPG). Το YPG και η πολιτική του προέκταση, το «Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης» (PYD), θεωρούνται από την Τουρκία ως παρακλάδια του χαρακτηρισμένου ως τρομοκρατική οργάνωση από την Τουρκία αλλά και από τις ΗΠΑ, του PKK. Για την Τουρκία η ενέργεια των ΗΠΑ να υποστηρίξουν μια χαρακτηρισμένη για αυτούς εχθρική οργάνωση προκάλεσε εντάσεις αλλά και ένα αίσθημα αντιαμερικανισμού στην Τουρκική κυβέρνηση αλλά και στην Τούρκικη κοινή γνώμη, που

θεώρησαν τις ΗΠΑ ακόμη και ως εχθρό τους (Ulgen, 2021; Cook, 2018). Αυτή όμως δεν είναι η πρώτη φορά κατά την οποία οι ΗΠΑ συνεργάζονται με την εθνοτική φυλή των Κούρδων.

Οι Κούρδοι αποτελούν την μεγαλύτερη εθνοτική φυλή στον κόσμο η οποία παραμένει χωρίς δική της κρατική υπόσταση. Όντας επίσης τη τέταρτη μεγαλύτερη εθνική ομάδα της Μέσης Ανατολής η οποία είναι διασκορπισμέ στα εδάφη της Τουρκίας, της Συρίας, του Ιράκ και του Ιράν, με τα μεγαλύτερα πληθυσμιακά ποσοστά να βρίσκονται στην Τουρκία και στο Ιράν. Στην πλειοψηφία τους οι Κούρδοι ασπάστηκαν το σουνικό παρακλάδι του Ισλάμ όμως μεγάλο ποσοστό στην Τουρκία είναι Αλεβίτες, παρακλάδι του Σίιτικού Ισλάμ (Park, 2016). Οι ΗΠΑ συνεργάστηκαν για πρώτη φορά με τους Κούρδους του Ιράκ, τη δεκαετία του 1970. Τότε ο Saddam Hussein, προχώρησε σε συνεργασία με την Σοβιετική Ένωση, υπογράφοντας το 1972 την Συνθήκη Φιλίας και συνεργασίας. Αυτό το γεγονός ανάγκασε την κυβέρνηση Nixon να προχωρήσει σε ενέργειες υποστήριξης των Κούρδων του Ιράκ ώστε να αποσταθεροποιηθεί το καθεστώς του Σαντάμ. Παρά την υποστήριξη που παρείχαν οι ΗΠΑ σε εξοπλισμό και εκπαίδευση, δεν κατάφεραν να επιφέρουν αποτελέσματα κατά τον Ιρακινό-Κουρδικό πόλεμο του 1974. Το 1975 ο Σάχης του Ιράν, αν και υποστήριζε αρχικά τους Κούρδους, ήρθε σε συμφωνία με τον Saddam (Algiers Agreement) και έκλεισε τα σύνορα του μέσα από τα οποία υποστήριζαν οι Αμερικανοί και οι Ισραηλίτες τους Κούρδους. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που εγκαταλείφθηκαν οι Κούρδοι. Το 1990 με την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, η κυβέρνηση του George Bush, του πρεσβύτερου, κινητοποίησε τους Κούρδους για να ξεσηκωθούν εναντίον του Saddam αλλά και πάλι τους εγκατέλειψαν οι ΗΠΑ. Το 1991 οι ΗΠΑ επέβαλλαν απαγόρευση πτήσεων πάνω από το βόρειο Ιράκ, επιτρέποντας έτσι το 1992 να ιδρύσουν την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση (KRG) (Gibson, 2019). Η επιχείρηση Operation Provide Comfort (OPC) προκάλεσε αντιδράσεις στην Άγκυρα καθώς το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε και ανέλαβε στη συνέχεια το KRG, βοήθησε το PKK να δημιουργήσει βάσεις στο Βόρειο Ιράκ (Gunter, 2011). Ο πόλεμος του Ιράκ το 2003 και η άρνηση της Τουρκίας να παραχωρήσει το έδαφος της στις ΗΠΑ για την εκτέλεση των επιχειρήσεων, έδωσαν ξανά τη δυνατότητα στο KRG να ισχυροποιήσει τις σχέσεις του με τις ΗΠΑ, ενώ παράλληλα μπόρεσαν να καταλάβουν τις πόλεις Kirkuk και Mosul. Οι πόλεις αποτέλεσαν κόκκινη γραμμή για την Τουρκία στο Βόρεια Ιράκ, όχι μόνο της γεωγραφικής της θέσης αλλά και λόγω των ενεργειακών αποθεμάτων στο Kirkuk που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τη δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους (Gunter, 2011; Larrabee, 2010). Αυτό ήταν κάτι το οποίο δεν υποστηρίζει οι ΗΠΑ παρά τη συνεργασία και την υποστήριξη που τους παρέχει (Honigman, 2022). Η εισβολή στο Ιράκ ακολούθησε η επαναδραστηριοποίηση του PKK το 2004 το οποίο είχε σταματήσει τις τρομοκρατικές επιθέσεις μετά την σύλληψη του Abdullah Ocalan το 1999. Η Τουρκία ζήτησε την συνδρομή των ΗΠΑ στην καταπολέμηση του PKK και των βάσεων που είχε αναπτύξει στο Βόρειο Ιράκ. Οι Αμερικανοί δίσταζαν αρχικά να συνδράμουν καθώς είχαν να αντιμετωπίσουν ανταρσίες στο κεντρικό Ιράκ εκείνη την εποχή, προκαλώντας έτσι την οργή της Άγκυρας αλλά και της τουρκικής κοινής γνώμης, η οποία έβλεπε το σύμμαχο της να έχει επέμβει σε Αφγανιστάν και Ιράκ για να καταπολεμήσει τρομοκράτες ενώ δίσταζε να παράσχει βοήθεια στην καταπολέμηση του PKK, οργάνωση που είχαν επίσημα χαρακτηρίσει και στοχοποιήσει οι ίδιες ως τρομοκρατική. Το 2008 οι ΗΠΑ χαμηλώνουν τους

τόνους, παρέχοντας πληροφορίες στοχοποίησης, για τοποθεσίες στο Β. Ιράκ όπου βρίσκονταν βάσεις του PKK, ενώ παράλληλα πίεζαν την KRG να σταματήσουν οποιεσδήποτε επαφές είχαν με το PKK (Larrabee, 2010).

Παράλληλα με την καταπολέμηση του PKK, η Άγκυρα ανοίγει δίαυλους επικοινωνίας με την KRG καθώς αντιλαμβάνεται τη σημασία που θα είχε η συνεργασία με τους κούρδους του βόρειου Ιράκ μετά την αποχώρηση των ΗΠΑ. Η KRG εκτός της ισορροπίας που θα επέφερε μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων, θα ενίσχυε και την ανεξάρτηση του Τουρκικού κράτους από τις ενεργειακές πηγές του Ιράκ και του Ιράν λόγω των ενεργειακών αποθεμάτων του Kirkuk. Το 2009 ξεκινά απευθείας αποστολή πετρελαίου από το Ιρακινό Κουρδιστάν προς την Τουρκία ενώ το 2012 ανακοινώνεται συμφωνία για την κατασκευή δύο αγωγών πετρελαίου και ενός αγωγού για μεταφορά φυσικού αερίου (Larrabee, 2010; Nader, 2020). Φυσικά οι διμερείς συνεργασίες που άνθιζαν μεταξύ της Τουρκίας και του Ιρακινού Κουρδιστάν έσπραν την KRG στη διαμάχη μεταξύ της Τουρκίας και του PKK, καθώς υποστήριζαν την καταπολέμηση του PKK, το οποίο έπληττε τα οικονομικά τους συμφέροντα (Nader, 2020).

Η πολιτική που εφάρμοσε η Τουρκία με τους Κούρδους του Ιρακινού Κουρδιστάν ήταν μια ξεχωριστή περίπτωση που δεν μπορούσε να επαναληφθεί με τους Κούρδους της Συρίας και που οδήγησε σε ενέργειες που υπονόμευαν όχι μόνο τα συμφέροντα των ΗΠΑ αλλά και του αγώνα κατά του ISIL. Με την Αραβική Άνοιξη σε εξέλιξη, το 2011 ξέσπασε στην Συρία εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στο καθεστώς του Bashar al – Assad και την συριακή αντιπολίτευση. Η Τουρκία ενοχλημένη από την στάση του καθεστώτος Assad στα αιτήματα των αντικαθεστωτικών λαμβάνει ξεκάθαρη στάση ενάντια στον Assad επιθυμώντας αλλαγή εξουσίας (Ulgen, 2021). Η εξωτερική πολιτική την οποία θέσπισε ο τότε υπουργός εξωτερικών, Ahmet Davutoglu για την προώθηση της στρατηγικής των «μηδενικών προβλημάτων» με τις γειτονικές χώρες αλλά και της προώθησης της «ήπιας» ισχύς της Τουρκίας είχε μεταβληθεί ραγδαία σε προσπάθεια εμπλοκής στα εσωτερικά θέματα της Συρίας (Flanagan et al, 2020; Park, 2022). Έχοντας ως βασικό στόχο την αντικατάσταση του καθεστώτος Assad, προχώρησε στην δημιουργία και χρηματοδότηση του Ελεύθερου Συριακού Στρατού (FSA) ο οποίος είχε την έδρα του στην Τουρκία, όπου και λάμβανε και την εκπαίδευση του (Park, 2022). Οι προσπάθειες της για να πείσει του Δυτικούς της συμμάχους της ώστε να λάβει μέτρα κατά του καθεστώτος Assad δεν έτυχαν ιδιαίτερης αποδοχής. Οι ΗΠΑ επικρότησαν τις ενέργειες της Τουρκίας για υποστήριξη με πολιτικά και στρατιωτικά την αντιπολίτευση και την θέση της για πτώση του καθεστώτος Assad. Παρόλα αυτά δεν είχαν ενεργή εμπλοκή στο θέμα αυτό (Ulgen, 2021). Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου το PYD με το YPG κατάφεραν να περιέλθουν υπό την κατοχή τους τρεις γεωγραφικές περιοχές-καντόνια τις οποίες δεν μπορούσε να ελέγξει το καθεστώς της Συρίας λόγω της εξέγερσης. Αυτό προκάλεσε τις ανησυχίες της Άγκυρας, διότι βρέθηκε να έχει στόχο εκτός από την πτώση του καθεστώτος Assad αλλά και την αποτροπή δημιουργίας αυτόνομου Κουρδικού κρατίδου στα σύνορα της από οργανώσεις οι οποίες σχετίζονται άμεσα με το PKK (Park, 2022).

Το 2014 με την άνοδο του ISIL και την κατάληψη της Mosul η κυβέρνηση Obama αντιλήφθηκε πως έπρεπε να επιληφθούν του προβλήματος. Παρόλα αυτά ήταν διστακτική στην

χρησιμοποίηση αμερικανικών στρατευμάτων λόγω των απωλειών που είχαν στους προηγούμενους δύο πολέμους. Οπότε αποφάσισε να συνεργαστεί με άλλους δρώντες της περιοχής στην εκστρατεία κατά του ISIL. Η Τουρκία με το πρόσχημα αρχικά την απαγωγή 49 ατόμων από το Τουρκικό προξενείο στη Μοσούλη, δίσταζε να συμμετέχει σε αυτή την εκστρατεία. Στη συνέχεια παρά την απελευθέρωση των ομήρων η οποία έγινε κάτω από άγνωστες συνθήκες, η Τουρκία πάλι αρνήθηκε την πρόταση των ΗΠΑ για συμμετοχή στη συμμαχία κατά του ISIL, αναφέροντας ότι έπρεπε να επικεντρωθούν στην ανατροπή του Assad (Tanis, 2016). Ο αντικειμενικός σκοπός των δύο συμμάχων ήταν διαφορετικός με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να συνεργαστούν με το YPG καθώς κύριος στόχος γι'αυτές αποτελούσε το ISIL. Η αντίθεση της Τουρκίας σε αυτή τη συνεργασία φάνηκε εξ αρχής με την απραξία της κατά την πολιορκία του Κομπανί από στρατεύματα του ISIL. Τα τουρκικά στρατεύματα ήταν παραταγμένα στα σύνορα Συρίας -Τουρκίας και ενώ μπορούσαν από απόσταση ενός μιλίου να επέμβουν, αυτά δεν το έπραξαν. Ακόμη η χρήση της αεροπορικής βάσης του Incirlik από τα αμερικανικά βομβαρδιστικά απαγορεύτηκε ενώ ύπηρξαν αναφορές για περιστατικά όπου τζιχαντιστές περνούσαν ελεύθερα τα σύνορα των δύο χωρών ώστε να μπορέσουν να συμμετέχουν στην εκστρατεία ενίσχυσης του ISIL. Επίσης η Άγκυρα στο άκουσμα του ανεφοδιασμού δια αέρος με εξοπλισμό του PYD το οποίο υπερασπιζόταν τότε το Κομπανί, διαμαρτυρήθηκε έντονα για αυτή την απόφαση των ΗΠΑ (Park, 2022; Honigman, 2022).

Οι ΗΠΑ πλέον συνεργάζονται με το SDF στο οποίο ανήκαν και άλλες αραβικές εθνικότητες προσπαθώντας να δείξουν ότι δεν συνεργάζονται με οργάνωση η οποία σχετίζεται με το PKK ώστε να καθησυχάσουν την Τουρκία (Mellen, 2019). Τον Ιούνιο του 2015 καταλαμβάνεται η συνοριακή πόλη Tal Abyad με αποτέλεσμα ο Τούρκος πρόεδρος να διαμαρτυρηθεί ότι η δημιουργία οποιασδήποτε κατάστασης εκεί αποτελεί κίνδυνος για την εδαφική ακεραιότητα της (Park, 2022). Βλέποντας πως η πτώση του καθεστώτος Assad δεν ήταν πλέον ρεαλιστικός στόχος μετά την είσοδο της Ρωσίας στην περιοχή, η Τουρκία επαναπροσδιορίζει τις προτεραιότητες τους, τοποθετώντας την αποτροπή του PYD και του YPD από το να ελέγξει την περιοχή μπροστά από τα νότια σύνορα της (Flanagan & Nilson, 2020).

Μετά από διαπραγματεύσεις τον Ιούλιο του 2015 η Τουρκία συμφωνεί για τη χρησιμοποίηση της αεροπορικής βάσης του Ιντσιρλίκ από την συμμαχία κατά του ISIL, εφόσον η Τουρκία δραστηριοποιηθεί περισσότερο κατά του Ισλαμικού Κράτους, όπως επίσης και η ΗΠΑ να υποστηρίξουν την Τουρκία κατά του PKK (Cook, 2018). Όμως η Τουρκία συστηματικά χτυπούσε Κουρδικούς στόχους από το 2016 ώστε να αποτρέψει την ένωση των Κουρδικών περιοχών με αποτέλεσμα να μειώνει ταυτόχρονα τη δυνατότητα του SDF να επιβλέπει χιλιάδες κρατούμενους του ISIL (Honigman, 2022). Το Σεπτέμβριο του 2016 με την επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη», οι Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις, εμποδίζουν το YPG από το να κινηθεί δυτικά του ποταμού Ευφράτη, ώστε να υπάρχει έδαφος στα σύνορα το οποίο δεν θα ελέγχεται από το YPG. Η Τουρκία βλέποντας ότι η συνεργασία των ΗΠΑ με το SDF άρχισε να υπερβαίνει τα όρια που δικαιολογούσε η επιχείρηση για την καταπολέμηση του ISIL αλλά και βλέποντας την προσπάθεια

του συμμάχου της να εκπαιδεύσει 30 000 Κούρδους ως συνοριοφύλακες αποφασίζει στις 18 Ιανουαρίου 2018 να εκτελέσει την επιχείρηση «Olive Branch» (Flanagan & Wilson, 2020).

Σε μια πρωτοφανή κίνηση, ο πρόεδρος Trump μέσω ανακοίνωσης επισημοποίησε την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από τα σύνορα της Συρίας, εγκαταλείποντας τους Κούρδους μαχητές στο έλεος των τουρκικών στρατευμάτων. Η κίνηση αυτή επικρίθηκε καθώς μπορούσαν να επωφεληθούν η Ρωσία, το Ιράν και ο Σύριος πρόεδρος από αυτή την εξέλιξη, υπήρχε ο κίνδυνος ανασύνταξης του ISIL και εξέθετε ανεπανόρθωτα την αξιοπιστία των ΗΠΑ ως χώρα σύμμαχο (De Young et al, 2019). Οι Τουρκικές Ενοπλες Δυνάμεις εισέβαλαν στη περιοχή του Αφρίν δημιουργώντας μια ζώνη ασφαλείας με 30km βάθος μέχρι τον αυτοκινητόδρομο M4.

Οι σχέσεις πλέον των δύο συμμάχων είχαν υποστεί ζημιά, καθώς η αξιοπιστία είχε πλέον χαθεί. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα την εκτέλεσης του αρχηγού του ISIL Abu Bakr al-Baghdadi στο Idlib τον Οκτώβριο του 2019, όπου δεν χρησιμοποιήθηκε η αεροπορική βάση του Incirlik αλλά του Ervil στο βόρειο Ιράκ για την μεταφορά των ειδικών δυνάμεων. Η Τουρκία έλαβε ενημέρωση για την αποστολή την τελευταία στιγμή. Το ίδιο συνέβη και με τον Abu Al-Hassan al - Muhajir, εκπρόσωπο τύπου του ISIL ο οποίος σκοτώθηκε μετά από συντονισμένη επιχείρηση του SDF και των ΗΠΑ κοντά στη πόλη Jarabulus, η οποία είναι και αυτή πλησίον στα σύνορα με τη Τουρκία και ελέγχεται από τουρκικά στρατεύματα (Honigman, 2022).

Η απόφαση των ΗΠΑ να συνεργαστούν με τους Κούρδους του YPG-PYD εξυπηρετούσε τα συμφέροντα τους. Παρόλα αυτά αποτελούσε ίσως την πιο τοξική για τις διμερείς σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκία λόγω της σχέσης που έχουν οι δύο οργανώσεις με το PKK. Ενώ στο Ιράκ είδαμε μια αποτελεσματική πολιτική μεταξύ των δύο συμμάχων κατά της τρομοκρατίας, στη Συρία δεν είχε την ίδια εξέλιξη. Η σύγκρουση συμφερόντων λόγω των διαφορετικών αντικειμενικών σκοπών που είχαν οι δυο σύμμαχοι αλλά κυρίως η απειλή που ένοιωθε για την εδαφική της ακεραιότητα η Τουρκία από την δημιουργία αυτόνομου Κουρδικού κράτους στα σύνορα της με τη Συρία, έκανε εμφανή την απόκλιση που είχε από τη γραμμή που κρατούσαν οι δυτικοί σύμμαχοι της αλλά και την λήψη αποφάσεων σύμφωνα με τα δικά της συμφέροντα.

3.4.Σχέσεις Τουρκίας – Ιράν

Οι διμερείς σχέσεις της Τουρκίας με το Ιράν αποτελούν ένα ακόμα λόγο για την υποβάθμιση των διμερών σχέσεων ΗΠΑ και Τουρκία. Παρά την προιστορία τους ως αντίπαλοι στην περιοχή της Μεσοποταμίας και του Καύκασου αλλά και τις βαθιές θρησκευτικές και πολιτικές διαφορές τους, τα δύο γειτονικά κράτη την τελευταία εικοσαετία έχουν να επιδείξουν μεγάλη σύγκλιση και εμπλοκή σε θέματα τα οποία θέτουν σε κίνδυνο τα κοινά εθνικά συμφέροντα τους (Nader, 2020).

Τα δύο αυτά κράτη, τα οποία έχουν παρόμοια γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά και μεγέθη, παρά το γεγονός της προιστορίας τους ως ανταγωνιστές για την εξάπλωση της ηγεμονίας τους στη ευρύτερη περιφέρεια της Μέσης Ανατολής, ποτέ δεν έχουν θεωρήσει την παρουσία του άλλου ως υπαρξιακή απειλή για το κράτος τους (International Crisis Group, 2016).

Οι διαφορές τους είναι αρκετές που επέφεραν σε αρκετές περιπτώσεις εντάσεις στις διμερείς τους σχέσεις. Το Ιράν ανήκει στη σιίτικη σέχτα του Ισλάμ και θεωρώντας ότι αποτελεί θεματοφύλακα του, παρέχοντας υποστήριξη σε κράτη αλλά και μη κρατικές οργανώσεις που διέπονται θρησκευτικά από το σιίτικο ισλάμ. Από την άλλη η Τουρκία ανήκει στη σουνίτικη παράταξη του Ισλάμ και παρέχει υποστήριξη στις σουνίτικες οργανώσεις, όπως για παράδειγμα η παλαιστινιακή οργάνωση Hamas (Nader, 2020). Άλλη διαφορά τους αποτελεί η γεωστρατηγική οριοθέτηση της Τουρκίας προς την δύση, η οποία ερμηνεύεται από τις στενές συνεργασίες που έχει με τις ΗΠΑ αλλά και από τη συμμετοχή της στο NATO (International Crisis Group, 2016). Ένταση στις διμερείς τους σχέσεις προκάλεσε το Σεπτέμβριο του 2011, όταν η Τουρκία έδωσε την έγκριση της για την εγκατάσταση συστήματος ραντάρ εγκαίρως προειδοποίησης στη βάση Kükürük κοντά στη τουρκική πόλη Malatya στην ανατολική Τουρκία, ως μέρος του συστήματος της πυραυλικής ασπίδας του NATO που είχε ως σκοπό την αποτροπή πυραυλικής επίθεσης του Ιράν προς της Ευρώπη. Η απόφαση αυτή προκάλεσε δυσαρέσκεια στους Ιρανούς αξιωματούχους, οι οποίοι στη συνέχεια δήλωσαν πως το ραντάρ θα αποτελούσε στόχο στη περίπτωση αεροπορικής επίθεσης από τους Αμερικάνους ή συμμάχους τους. Παρόλο που το ραντάρ ενεργοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2012 και την διαφαινόμενη σύσφιξη των Αμερικανοτουρκικών σχέσεων την εποχή εκείνη, οι Τούρκοι αξιωματούχοι δεν σταματούσαν να τονίζουν την σημαντικότητα των διμερών σχέσεων με το Ιράν και να εκτελούν συναντήσεις για τη διατήρηση της σταθερότητας και του εμπορίου. Επίσης προσπαθούσαν να μεσολαβήσουν στο διεθνές αδιέξοδο του Ιράν όσον αφορά το πυρηνικό του πρόγραμμα (Zanotti, 2012).

Το Ιράκ αποτέλεσε ένα ακόμη σημείο σύγκρουσης των δύο γειτόνων για εξάπλωση της επιρροής τους στην περιφέρεια. Η πτώση του Saddam από του Αμερικανούς και η αποχώρηση τους από το Ιράκ το 2011, αποτέλεσαν το έναυσμα για μια έκρηξη επιρροής από την Τεχεράνη προς τη Βαγδάτη, δια μέσω της υποστήριξης σιιτικών πολιτικών οργανώσεων αλλά και δημιουργίας σιιτικών οργανώσεων πολιτοφυλακής οι οποίες θα εμπόδιζαν την σταθεροποίηση της Ιρακινής κυβέρνησης αλλά και την απεξάρτηση της από το Ιράν (Nader, 2020). Αυτό το γεγονός ανησυχισε την Τουρκία, η οποία ήθελε το Ιράκ να ελέγχεται από ένα συνασπισμό τον οποίο η σουνίτικη μειονότητα θα είχε επιρροή σε αντίθεση με το Ιράν που επιθυμούσε τον έλεγχο του Ιράν

από τους Σίιτες (Linderstraus, 2018). Η Τεχεράνη κατάφερε να καθιερώσει περιοχές επιρροής στο Ιράκ, ο οποίες αποτέλεσαν ιδανικές αγορές για αμφοτερόπλευρες εξαγωγές. Ειδικότερα αυτό προέκυψε σε περιοχές όπου κυριαρχούσε το σιιτικό στοιχείο. Το Ιράν κατέστη ο μεγαλύτερος εμπορικός έταίρος του Ιράκ. Επίσης εμπορικές σχέσεις σύναψε και με το Ιρακινό Κουρδιστάν με τις εμπορικές συναλλαγές να φθάνουν το 2011 το 1 δισεκατομμύριο (Ayman, 2014). Το 2012 διετέλεσε το ρόλο του μεσολαβητή κατά την διένεξη που είχε η κυβέρνηση της Βαγδάτης με το KRG συνεισφέροντας στην επίλυση της, ενώ το 2014 όταν η Μοσούλη καταλήφθηκε από το ISIL, το Ιράν αμέσως συμπλήρωσε το κενό εξουσίας που άφησαν οι ηττημένες Ιρακινές Ένοπλες Δυνάμεις, γεγονός που επεσήμανε ο Ιρακινός πρωθυπουργός, επιδεικνύοντας με αυτό το τρόπο τη σημαντικότητα που είχε το Ιράν (Nader, 2020). Το 2016 σιιτικές πολιτοφυλακές υποστηριζόμενες από το Ιράν, σχεδίαζαν να καταλάβουν την Πόλη Tel- Afar, δυτικά της Μοσούλης με τη πλειοψηφία πλειοψηφία του πληθυσμού να είναι σίιτες Τουρκομάνοι. Η πόλη υπήρξε το μήλο της έριδος για το Ιράν και την Τουρκία για το ποιος θα είναι ο προστάτης της. Η Τουρκία αντέδρασε με την αποστολή τεθωρακισμένων και πυροβολαρχιών στη Σιλόπη, πόλη κοντά στα σύνορα με το Ιράκ ώστε να αντιδράσουν στην περίπτωση επίθεσης κατά του σουνιτικού στοιχείου της πόλης. Η κίνηση αυτή επέφερε την αντίδραση του Ιρακινού πρωθυπουργού ο οποίος προειδοποίησε για την αντιμετώπιση της Τουρκίας ως εχθρό, στη περίπτωση ένοπλης αντιπαράθεσης (ICG, 2016; Nader, 2020). Το 2017 και ενώ η μάχη για την Μοσούλη συνεχίζεται, το Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας προειδοποίησε για την επιθυμία του Ιράν να μετατρέψει τη Συρία και το Ιράν σε σιιτικές περιοχές, αναγκάζοντας το Ιράν να καλέσει το Τούρκο πρέσβη στη Τεχεράνη (Nader, 2020). Η Τουρκία βλέποντας τις ενέργειες του Ιράν και αντιλαμβανόμενη τις πρακτικές του, αντέδρασε με πανομοιότυπο τρόπο. Υποστηριζόμενη από τις ΗΠΑ, η Τουρκία έλαβε μέρος στην ανοικοδόμηση Κουρδικών περιοχών του Ιράκ, ενώ ξεκίνησε διάλογο με όλες τις φυλετικές ομάδες του Ιράκ. Το 2009 άνοιξε προξενείο στη πόλη Basra, όπου ο πληθυσμός ήταν κατά βάση σίιτες, ώστε να καθιερώσει μια βάση για επενδύσεις και εμπόριο. Την ίδια χρονιά ο Tayyip Erdogan, επισκέπτεται τη Βαγδάτη και συνάπτουν με την κυβέρνηση του Ιράκ 48 συμφωνίες για συνεργασία στο εμπόριο, στις μεταφορές, στην υγεία, στην τρομοκρατία αλλά και σε άλλους τομείς, δείχνοντας ότι η Τουρκία δεν είχε εγκαταλείψει το νότιο Ιράκ και τη Βαγδάτη. Μέχρι το 2012, 1085 εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο Ιράκ ήταν Τούρκικες (Ayman, 2014). Το 2017 μετά το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του KRG, Άγκυρα και Βαγδάτη ανέλαβαν κοινή δράση για την μη πραγματοποίηση της, ενώ την ίδια χρονιά συμφωνούν για κοινή στρατιωτική δράση ενάντια σε τρομοκρατικές οργανώσεις στις περιοχές Qandil και Sinjar του Ιρακ, όπου δραστηριοποιούνταν τα στοιχεία του PKK. Παρά τις κατά καιρούς εντάσεις που προκύπτουν στις διμερείς σχέσεις τους, τα οικονομικά συμφέροντα ενεργούσαν ως σταθεροποιητικά στοιχεία. Το 2015 ο Υπουργός Ενέργειας της Τουρκίας και ο Ιρακινός Υπουργός Πετρελαίου συμφωνούν για τον αγωγό του Kirkuk και Ceyhan, ότι θα αποτελεί το μόνο αγωγό εξαγωγής πετρελαίου από το Ιράκ προς την Τουρκία. Αυτή η χειρονομία ηρέμησε την Βαγδάτη η οποία είχε δηλώσει την έντονη δυσαρέσκεια και οργή της για την προηγούμενη συμφωνία εξαγωγής πετρελαίου που είχε συνάψει η Τουρκία με το KRG χωρίς την συγκατάθεση της (Nader,2020).

Διαφορά προκύπτει και στο θέμα της Συρίας όπου το Ιράν υποστήριζε την παραμονή του Assad στην εξουσία, ενώ η Τουρκία επιθυμούσε διακαώς την κατάρρευση του. Το Ιράν έβλεπε ως υπαρξιακή απειλή την απομάκρυνση του Assad, καθώς αυτόματα θα έχανε την επιρροή του στη Μέση Ανατολή, θα απειλούσε τις δυνατότητες της υποστηριζόμενης από το Ιράν τρομοκρατικής οργάνωσης Hezbollah στα θέματα του Λιβάνου και θα προκαλούσε αναταραχές στο εσωτερικό του Ιράν λόγω του Κουρδικού θέματος (Ayman, 2014). Επίσης υπήρξαν αναφορές για συνεργασία του Ιράν με το PKK και το PYD, διότι συμβάδιζαν με την πολιτική του Ιράν για επιβίωση του Assad στην εξουσία. Οι αναφορές αυτές ήταν ενάντια στις συμφωνίες που είχαν συνάψει το 2004 η Τουρκία και το Ιράν για συνεργασία στο τομέα της ασφάλειας και στις οποίες το Ιράν χαρακτήριζε το PKK τρομοκρατική οργάνωση. Από την άλλη η Τουρκία υποστήριζε Σουνίτικες Ισλαμικές οργανώσεις όπως ήταν το Κουρδικό Εθνικό Συμβούλιο (KNC) της Συρίας το οποίο θα λειτουργούσε ως ισοστάθμισμα ενάντια στο PYD και ενθάρρυνε το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα (KDP) του KRG να αναλάβει τον έλεγχο των συνόρων του Ιράκ και της Συρίας ώστε να απομονωθεί το PYD. Επίσης το Ιράν κατηγορήσε την Τουρκία ότι προσπαθεί να ενισχύσει τις φιλικά προσκείμενες προς αυτή σουνίτικες περιοχές, καθώς επίσης και ότι αποτελούν οι περιοχές της διαμετακομιστικός σταθμός για τους τζιχαντιστές που πάνε προς τη Συρία καθώς τους επιτρέπει να κάνουν διέλευση μέσω των εδαφών της και τους υποστηρίζει χρηματικά και με εξοπλισμό (ICG, 2016). Παρά τις διαφορές τους Τουρκία και Ιράν έχουν δημιουργήσει δεσμούς μεταξύ οι οποίοι είναι αντίθετοι με τα συμφέροντα και πολιτική των ΗΠΑ, η οποία ήταν η απομόνωση του Ιράν (Larrabee, 2010).

Η ενέργεια αποτέλεσε ένα σημαντικό σημείο για την συνεργασία των δύο κρατών. Το Ιράν αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο προμηθευτή της Τουρκίας σε φυσικό αέριο μετά τη Ρωσία και έχει συμφωνία από το 1996 για 25 χρόνια. Αυτή η συμφωνία δημιούργησε εντάσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Τουρκία καθώς υπονόμει τις αμερικανικές προσπάθειες για περιορισμό των εμπορικών συναλλαγών του Ιράν. Το 2007 Τουρκία και Ιράν υπογράφουν συμφωνία για την μεταφορά 30 δισεκατομμύρια κυβικών μέτρων προς την Ευρώπη, Ιρανικού και Τουρκμένικου φυσικού αερίου δια μέσω δύο ξεχωριστών αγωγών που θα κατασκευάσουν ενώ παράλληλα η Τούρκικη Πετρελαϊκή Εταιρία πήρε άδειες για την κατασκευή τριών διαφορετικών τομέων στα κοιτάσματα φυσικού αερίου του South Pars στο Ιράν. Αυτοί οι σχεδιασμοί έφεραν την έντονη κριτική των ΗΠΑ που δεν επιθυμούσε τις επενδύσεις από τρίτες χώρες προς το Ιράν αλλά υποστήριζαν την μεταφορά Τουρκμένικου αερίου, με διαδρομές που δεν θα διασχίζουν το Ιράν (Larrabee, 2008). Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν επίσης την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων της Κασπίας θάλασσας αντί για την αναζήτηση συμφωνίας με το Ιράν, και περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων με το Αζερμπαϊτζάν. Ο Erdogan ανέφερε ότι η Τουρκία ήταν αποφασισμένη να προχωρήσει με το ιρανικό φυσικό αέριο καθώς η χώρα χρειαζόταν να αποφύγει την εξάρτηση σε ένα παροχέα ενέργειας και την ύπαρξη εναλλακτικών διάδρομων ενέργειας (Larrabee, 2010).

Άλλο κοινό σημείο συνεργασίας και εμβάθυνσης των σχέσεων των δύο κρατών ήταν η αποτροπή δημιουργίας αυτόνομου κουρδικού κράτους. Μετά την υπογραφή συμφωνίας μεταξύ Ιράν και Τουρκίας το 2004, οι δύο χώρες προχώρησαν σε συνεργασία για να προσατεύσουν τα

σύνορα τους από τις επιθέσεις του PKK και των ομοϊδεατών του (Larrabee, 2008). Το δημοψήφισμα που διενέργησε το KRG το 2017 για ανεξάρτητο κουρδικό κράτος χτύπησε συναγερμό στα δύο κράτη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα δύο κράτη μαζί με το Ιράκ να λάβουν μέτρα ενάντια στο KRG. Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν απαγορεύσεις πτήσεων αλλά και κινήσεις στρατευμάτων των τριών κρατών στα σύνορα του Ιρακινού Κουρδιστάν (Lindenstrauss, 2018).

Άλλο σημείο δυσαρέσκειας των ΗΠΑ αποτέλεσε η εμμονή της Τουρκίας στο να υποσκάψει την πολιτική των ΗΠΑ όσον αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και η προσπάθεια μαζί με τη Βραζιλία να διαπραγματευτούν διαφορετική συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα της Τεχεράνης (Cook, 2018). Παρά το γεγονός ότι δεν θεωρεί να λαμβάνει από το Ιράν σοβαρή απειλή στατιωτικής παρέμβασης, Τούρκοι αξιωματούχοι ανησυχούν για την περίπτωση όπου ένα Ιράν με πυρηνικά όπλα θα μπορούσε να γίνει η αφορμή για να ξεκινήσει ένα αγώνα εξοπλιστικών προγραμμάτων (Larrabee, 2010). Το 2010 κατά τη κοινή Διακήρυξη της Τεχεράνης όπου ανέλαβε ρόλο διαμεσολαβητή, η Τουρκία απορρίπτει το πακέτο κυρώσεων που επέβαλαν τα ΗΕ. Παρόλα αυτά το 2011 δηλώνει πως θα το ακολουθήσει. Το πακέτο κυρώσεων στόχευε στις εξαγωγές πετρελαίου του Ιράν (Zanotti, 2012). Το 2015 επιτυγχάνετε η συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, το Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) , το οποίο μείωσε τις κυρώσεις των ΗΕ και της ΕΕ στο Ιράν αλλά και τις αμερικανικές κυρώσεις ενώ έδωσε τη δυνατότητα για την επιθεώρηση των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν και την επιβολή περιορισμών στην πυρηνική του τεχνολογία. Την επίτευξη του προγράμματος ήρθε να ακολουθήσει το σκάνδαλο της Halkbank, όπου η τούρκικη κρατική τράπεζα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην παράνομη μεταφορά περίπου 20 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε κεφάλαια στο Ιράν, συνομωσία για παραβίαση του Διεθνούς Νόμου για τις Οικονομικές Εξουσίες Έκτακτης Ανάγκης και για τραπεζική απάτη και ξέπλυμα χρήματος. Η υπόθεση έλαβε πολιτικές διαστάσεις καθώς βρισκόταν συνεχώς στην ατζέντα των συνομιλιών μεταξύ του Trump και του Erdogan, με τον δεύτερο να πιέζει για το θαύμα της υπόθεσης (Ulgen, 2021). Το 2016 συλλήφθηκε ο Reza Zarrab, ο οποίος αποτέλεσε τον άνθρωπο κλειδί στη σκευωρία καθώς δημιουργούσε δεξαμενές κεφαλαίων από τα ιρανικά πετρέλαια, τα οποία κρατούσαν σε εταιρίες βιτρίνες ενώ κάποια από αυτά εισέρεαν προς τράπεζες των ΗΠΑ (Ulgen, 2021). Η αποδοχή της ενοχής του ήταν το έναυσμα για μια επίθεση δηλώσεων από την τουρκική κυβέρνηση, κατηγορώντας την προσαγωγή του Zarrab ως επίθεση εναντίον της ίδιας της χώρας τους και ισχυρίζονταν ότι πίσω από τις κατηγορίες του βρίσκονται αυτοί που έκαναν το πραξικόπημα το 2016, δηλαδή οι οπαδοί του Gulen (Barrett, 2017). Επίσης ισχυρίζονται ότι η τουρκική πλευρά δεν παραβίασε το νόμο καθώς οι εμπορικές συναλλαγές αφορούσαν φαγώσιμα προϊόντα και χρυσό. Η τουρκική κυβέρνηση υποστηρίζει πως δεν υπόκεινται στους αμερικανικούς νόμους και πως οι προσπάθειες να τιμωρήσουν την Τουρκία είναι παράνομη. Παράλληλα αναφέρουν πως υπήρχαν προκαταλήψεις εναντίον της Halkbank λόγω φημών τις οποίες διέσπειραν μέλη του τουρκικού δικαστικού σώματος το 2013, τα οποία άνηκαν στην οργάνωση του Ιμάμη Gulen (Ulgen, 2021).

Η υπόθεση αυτή (που ακόμα δικάζεται) ανέδειξε τη χάραξη της πολιτικής πορείας που ακολουθεί σε θέματα εξωτερική πολιτικής η Τουρκίας, που αποκλίνει όμως από τη γενική γραμμή

της Δύσης και που τοποθετεί τα ατομικά συμφέροντα της πιο πάνω από τα κοινά συμφέροντα των συμμάχων της. Ο περιορισμός του Ιράν από τις ΗΠΑ δεν επιτεύχθηκε από την Τουρκία, που προτίμησε να εξακολουθήσει να συνεργάζεται για την προώθηση των συμφερόντων της με την Τεχεράνη παρά με αυτά του στενού της σύμμαχου.

3.5.Σχέσεις Τουρκίας - Ρωσίας και S-400

Τον Ιούλιο του 2017, Μόσχα και Άγκυρα συμφωνούν προφορικά για την αγορά από τη Τουρκία του σύγχρονου αντιαεροπορικού συστήματος εδάφους-αέρος S-400 από την Ρωσία (Balta, 2019). Αυτό το γεγονός προκάλεσε τη δριμυία αντίδραση των υπολοίπων χωρών του NATO οι οποίες έβλεπαν ένα σύμμαχο τους να αγοράζει ένα οπλικό σύστημα το οποίο δεν συμβάδιζε με την αντιπυραυλική αρχιτεκτονική ασφαλείας του NATO και ούτε υπήρχε η δυνατότητα λειτουργικότητας με τα υπόλοιπα συστήματα του. Επίσης επιβεβαιώνονταν οι φόβοι για την συνεχή απομάκρυνση της Τουρκίας από το στρατόπεδο της Δύσης και την σταδιακή δημιουργία συνεργασίας ασφαλείας με την Ρωσία για χάριν των εθνικών συμφερόντων της (BBC News, 2017; Balta, 2019). Αυτή η ενέργεια, παράλληλα με την επιμονή των Τούρκων για την μη εγκατάλειψη της αγοράς του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος, επέφεραν κυρώσεις από τις ΗΠΑ προς την τουρκική κυβέρνηση, οι οποίες έπληξαν σοβαρά εκτός από την οικονομία της Τουρκίας αλλά και τις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών.

Η ενδυνάμωση των διμερών σχέσεων Τουρκίας και Ρωσίας και η ανάπτυξη συνεργασιών αποτελούν γεγονότα τα οποία άρχισαν να λαμβάνουν μέρος αρχικά μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και κλιμακώθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία (Larrabee, 2010). Τα δύο κράτη, ιστορικά θεωρούσαν αντίπαλο το ένα το άλλο αλλά και απειλή για την εδαφική ακεραιότητα και την επιρροή που ασκούσαν. Συγκεκριμένα η Ρωσία αποτελούσε το κύριο λόγο για τον οποίο η Οθωμανική αυτοκρατορία απώλεσε περιοχές κατά τον 19^ο αιώνα μ.χ. (Larrabee, 2008). Έχουν πολεμήσει μεταξύ τους σε 13 πολέμους, τους περισσότερους από τους οποίους έχει θριαμβεύσει η Ρωσία (Larrabee, 2010). Η επιθετικότητα της ΕΣΣΔ κατά της Τουρκίας μετά το πέρας του Β ΠΠ, ιδιαίτερα για τον έλεγχο των στενών του Βοσπόρου, οδήγησε αρχικά στην ενδυνάμωση των σχέσεων με τις ΗΠΑ, την αποδοχή του δόγματος Truman και στη συνέχεια την είσοδο της Τουρκίας στο NATO το 1952, καθιστώντας την ισχυρό εμπόδιο κατά της επέκτασης της ΕΣΣΔ προς την Ανατολική Μεσόγειο (Binnedjik, 2020).

Η διάλυση της ΕΣΣΔ και η υποβάθμιση που είχε υποστεί η Ρωσική εξωτερική πολιτική κατά την δεκαετία του 1990 ήρθε σε ένα τέλος, όταν την προεδρία της Ρωσικής ομοσπονδίας ανέλαβε την εξουσία ο Vladimir Putin, το 2000. Ο καινούργιος τότε πρόεδρος στόχευε στην ανάδυση της Ρωσίας ως παγκόσμια δύναμη και ο μένος τρόπος για να το επιτύχει ήταν να εμπλακεί σε αγώνα επιρροής με τις ΗΠΑ σε συγκεκριμένες περιοχές όπως ήταν η Ανατολική Μεσόγειος (Litsas, 2020). Το 2007 η Ρωσία με αναβαθμισμένο το Ρωσικό Πολεμικό Ναυτικό, ανακοίνωσε την επέκταση της επιχειρησιακής ικανότητας του από τη Μαύρη θάλασσα και τη Μεσόγειο μέχρι

τον Ατλαντικό Ωκεανό. Με την εξέλιξη του εμφύλιου πολέμου στη Συρία και το κενό εξουσίας που δημιούργησε η διστακτικότητα των ΗΠΑ στο να εμπλακούν, έδωσε την ευκαιρία στη Ρωσία να εμπλακεί ενεργά προς ενίσχυση του καθεστώτος Assad ενεργοποιώντας ξανά την ναυτική βάση στο Tartus, ενώ κατασκευάστηκε το 2015 η αεροπορική βάση Hmeymia όπου μεταφέρθηκαν σύγχρονα οπλικά συστήματα, όπως συστοιχίες S-400. Με την Αίγυπτο, η Ρωσική ομοσπονδία, «έκλεισε» συμφωνίες για την κατασκευή πυρηνικού σταθμού μέσω της ρωσικής κατασκευαστικής εταιρίας ROSATOM αλλά και για τη χρήση των αιγυπτιακών αεροδρομίων από τα ρωσικά πολεμικά αεροπλάνα. Προσφέρθηκε στο καθεστώς Al-Sisi συμβόλαιο 3,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων για μαχητικά αεροπλάνα και συστοιχίες αντιπυραυλικού συστήματος S-300. Η Ρωσία έχει εμπλοκή και στη Λιβύη, όπου και εκεί οι ΗΠΑ δεν έχουν εμπλακεί αποφασιστικά (Litsas, 2019). Και ενώ στις αραβικές χώρες χρησιμοποίησε «σκληρή» ισχύ για να τις επηρεάσει, με την Ελλάδα και την Κύπρο, τα οποία αποτελούν τα μοναδικά δυτικά χριστιανικά κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, χρησιμοποίησε την «ήπια» ισχύ της χρησιμοποιώντας ως εργαλείο επιρροής την θρησκεία καθώς και οι τρεις αυτές χώρες αποτελούν μέλη του ορθόδοξου χριστιανικού κόσμου (Litsas, 2020). Η εμπλοκή της Ρωσίας σε αυτές τις περιοχές καταδεικνύει την εδραίωση που είχε πλέον πετύχει στη Ανατολική Μεσόγειο (Litsas, 2019).

Με την Τουρκία η κατάσταση δεν μπορούσε να εξελιχθεί διαφορετικά σε ότι αφορούσε τον ρωσικό επεκτατισμό καθώς η Ρωσία μπορούσε να τη χρησιμοποιήσει ως μέσο για να επεκτείνει την επιρροή της στην Μέση Ανατολή αλλά και να δημιουργήσει ρήξεις εντός του NATO, κάτι που επεδίωκε σε κάθε ευκαιρία (Binnedjik, 2020). Οι συνεργασίες στον οικονομικό και ενεργειακό τομέα αποτέλεσαν ένα ακόμη κίνητρο για ενδυνάμωση των διμερών τους σχέσεων. Η Τουρκία αποτελεί για την Ρωσία το δεύτερο μεγαλύτερο εξαγωγικό προορισμό για το ρώσικο φυσικό αέριο μετά την Γερμανία. Πέραν της ενεργειακής εξάρτησης που έχει προς την Ρωσία, η Τουρκία προσφέρεται και ως ενεργειακός κόμβος κάτι που διαφάνηκε και από την επίτευξη συμφωνίας για την κατασκευή του Turk stream που θα μεταφέρει το ρώσικο φυσικό αέριο στη νότια και δυτική Ευρώπη. Το 2013 η Τουρκία κλείνει συμφωνία με την Ρώσικη εταιρία ROSATOM για την κατασκευή τεσσάρων πυρηνικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Πέραν του ενεργειακού τομέα οι οικονομικές του σχέσεις επεκτείνονται και στο εμπόριο όπου η Ρωσία κατέχει την πρώτη θέση σε ότι αφορά τις εξαγωγές προς την Τουρκία, ενώ η Τουρκία έχει επενδύσει στο ρωσικό οικοδομικό και τουριστικό τομέα.

Η ενεργειακή εξάρτηση σε συνάρτηση με την οικονομική ανισορροπία στις σχέσεις Τουρκίας -Ρωσίας προβλημάτισε τους Δυτικούς για την αξιοπιστία της Τουρκίας. Ο προβληματισμός δικαιώθηκε το 2014 μετά την ρωσική εισβολή στην Κριμαία, όταν η Τουρκία αρνήθηκε να συμμετέχει στις κυρώσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ, ώστε να μην επηρεαστούν τα οικονομικά της συμφέροντα θέτοντας σε δεύτερη μοίρα τα συμφέροντα των Δυτικών συμμάχων της (Litsas, 2020; Binnedjik, 2020; Aydin-Duzgit et al, 2020).

Η κρίση τον Νοέμβριο του 2015, όταν η Τουρκία έριξε ένα ρωσικό μαχητικό το οποίο όπως ισχυριζόταν παραβίαζε τον εθνικό εναέριο χώρο της, προκάλεσε τρομακτική επιδείνωση στις σχέσεις των δύο κρατών. Οικονομικά και ενεργειακά έργα αλλά και διμερείς συμφωνίες

«πάγωσαν» ενώ έγινε ανάκληση της συμφωνίας για τη μη θεώρηση άδειας εισόδου στη Ρωσία για τους Τούρκους πολίτες. Παρά τον αρχικό ενδοιασμό, τον Ιούνιο του 2016, ο πρόεδρος Erdogan απολογείται για το συμβάν και οι διμερείς σχέσεις αναθερμαίνονται, αρχής γενομένης με την άρση των κυρώσεων που επέβαλε η Ρωσική Ομοσπονδία αλλά και της άμεσης υποστήριξης που εκδήλωσε ο πρόεδρος Putin προς τον ομόλογο του αμέσως μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα στις 15 Ιουλίου του 2016 (Balta, 2019; BBC news, 2015). Το 2017 στην Αστάνα του Καζακστάν η Ρωσία, η Τουρκία και το Ιράν συμφωνούν σε ένα πλαίσιο για την επίλυση του προβλήματος στην Συρία, παρά τις γεωστρατηγικές τους αντιθέσεις μέχρι εκείνη την στιγμή, με την Τουρκία να συμμετέχει έχοντας την απογοήτευση από την υποστήριξη των ΗΠΑ υπέρ των Κούρδων του YPG (Βαλταν, 2019).

Τον Ιούλιο του 2017 Μόσχα και Άγκυρα θα αναβαθμίσουν την συνεργασία τους και στο τομέα του στρατιωτικού εξοπλισμού με την παραγγελία του Ρωσικού πυραυλικού συστήματος S-400. Οι σκέψεις για την απόκτηση αντιαεροπορικού συστήματος, ξεκίνησαν το 2012 με την προσπάθεια απόκτησης κινέζικης προέλευσης συστήματος. Αυτή η ενέργεια προκάλεσε αντιδράσεις από τους νατοϊκούς συμμάχους της με αποτέλεσμα να απορρίψει το κινέζικο αντιαεροπορικό σύστημα. Η αναζήτηση συνέχισε με τους υπόλοιπους κατασκευαστές που δήλωσαν μέρος στο διαγωνισμό, οι οποίοι τότε ήταν οι Ρώσοι με τους S-300, οι Αμερικάνοι με τους Patriot και η Γάλλο-Ιταλική σύμπραξη ANDA με τους Eurosam. Παρόλα αυτά η στροφή προς τους Ρώσους ενισχύθηκε από τις ενέργειες των ΗΠΑ να υποστηρίξουν με οπτικά συστήματα τους Κούρδους του YPG τον αγώνα κατά του ISIL αλλά και το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 το οποίο πυροδότησε αντί-δυτικές αντιδράσεις αλλά και οι φήμες των ΗΠΑ για τη μη πώληση της τεχνογνωσίας των συστημάτων Patriot επηρέασε στην τουρκική απόφαση για τους S-400. Αν και δεν συμφωνήθηκε η πώληση τεχνογνωσίας του ρωσικού συστήματος, δόθηκε στη τουρκική πλευρά η ελπίδα για μελλοντική συνεργασία σε συμπαραγωγές οπλικών συστημάτων (Zanotti & Thomas, 2021, December). Αυτό φάνηκε και σε δηλώσεις του Erdogan σε καλεσμένους του στην προεδρική κατοικία, όπου παρά τις πιέσεις που δεχόταν η Τουρκία για την παραλαβή των S-400 από τις ΗΠΑ, η Τουρκία εξέταζε το ενδεχόμενο της συμπαραγωγής με την Ρωσία της επόμενης γενιάς αντιαεροπορικού συστήματος (Κοτρωνάκης, 2019).

Η απόκτηση του πυραυλικού συστήματος S-400 υπονόμει με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο τα συμφέροντα των Δυτικών στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Η συμφωνία αυτή προβλημάτισε τις ΗΠΑ για το οικονομικό σκέλος της αλλά και το επιχειρησιακό. Η απόκτηση του συστήματος από την Τουρκία θα γινόταν μέσω ρωσικού δανείου που θα κάλυπτε το 55% του συνολικού κόστους αγοράς ενώ η τεχνική υποστήριξη του συστήματος θα γινόταν από ρωσικό προσωπικό. Με αυτό τον τρόπο ενισχύονταν η οικονομική εξάρτηση της Τουρκίας προς τη Ρωσία ενώ ελλόχευε ο κίνδυνος για την έκθεση πληροφοριών για τα αμερικάνικα αεροσκάφη όπως τα F-35, δημιουργώντας έτσι ένα στρατηγικό πρόβλημα εντός του πλαισίου του NATO (Litsas, 2019). Παρά τις συνεχείς πιέσεις των ΗΠΑ αλλά και τις προειδοποιήσεις περί επιβολής κυρώσεων, η Τουρκία στις 12 Ιουλίου του 2019 παραλαμβάνει τα πρώτα μέρη του αντιαεροπορικού συστήματος. Η αναστολή του προγράμματος εκπαίδευσης Τούρκων πιλότων πάνω στα μαχητικά

F-35 δεν κατέστη δυνατή για να αλλάξει γνώμη η Άγκυρα η οποία δια μέσω του Erdogan καλούσε τις ΗΠΑ να μην αφήσουν το θέμα ώστε να υποβαθμίσουν τις σχέσεις τους (O' Grady, 2019). Παρά τις προσπάθειες του Αμερικανικού προέδρου Trump για την μη λήψη κυρώσεων και τις δηλώσεις περί μη αποβολής της Τουρκίας από το πρόγραμμα των F35, μετά από τις πιέσεις της Γερουσίας η Τουρκία αποβάλλεται από το πρόγραμμα κατασκευής και εξέλιξης των F-35 τον Ιούλιο του 2019 ενώ τον Δεκέμβριο του 2020 επιβάλλονται κυρώσεις σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο του Countering American's Adversaries Trough Sanctions Act (CAATSA) , που ψηφίστηκε το 2017 και που προνοούσε τη μη αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού από την Ρωσία χωρίς την υποβολή κυρώσεων από τις ΗΠΑ (Zanotti & Thomas, 2021a).

Στο πρόγραμμα των F-35, η Τουρκία αποτελούσε ένα από τα αρχικά μέλη και είχε ήδη δαπανήσει 1,4 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ σχεδίαζε την αγορά 100 μαχητικών F-35. Οι κυρώσεις επηρέασαν εκτός από την συμμετοχή της Τουρκίας στο πρόγραμμα των F-35 αλλά και στην συνέχιση μεγάλων εξοπλιστικών προγραμμάτων όπως για παράδειγμα αναβάθμιση των υπαρχόντων F-16 της Τουρκικής Αεροπορίας ή στην παραλαβή αμερικανικών εξαρτημάτων που απαιτούνταν για την κατασκευή Τουρκικών οπλικών συστημάτων και μέσω (Zanotti & Thomas, 2021a). Η Αμερικανική Γερουσία στο National Defense Authorization Act του 2021, όχι μόνο υποχρέωνε την κυβέρνηση να επιβάλλει τις κυρώσεις του CAATSA αλλά και όριζε ότι η άρση των κυρώσεων θα επιτρεπόταν μόνο εάν η Τουρκία δεν κατείχε πλέον το ρωσικό αντιαεροπορικό σύστημα, το ποίο είχε ήδη κοστίσει 1,3 δισεκατομμύρια δολάρια στον Τούρκο φορολογούμενο. Αυτή η σκληρή στάση οδήγησε την Τουρκία στη σύναψη καινούργιων συμφωνιών με την Μόσχα, με την δεύτερη να εκμεταλλεύεται το γεγονός αυτό και να προσπαθεί να περιπλέξει την κατάσταση προτείνοντας την πώληση δεύτερης συστοιχίας S-400 αλλά και πώληση σύγχρονων ρωσικών μαχητικών για τον εκσυγχρονισμό της Τουρκικής Πολεμικής Αεροπορίας (Ulgen, 2021). Η Τουρκία προσπάθησε να δελεάσει τις ΗΠΑ προτείνοντας εξοπλιστικό πρόγραμμα ύψους 6 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την αγορά 40 μαχητικών F-16 Block-70 και την αναβάθμιση των παλαιών εκδόσεων F-16 που διαθέτει. Παράλληλα θα χρησιμοποιούσε για την αποπληρωμή του προγράμματος και τα 1,4 δισεκατομμύρια δολάρια τα οποία είχε δώσει στο πρόγραμμα των F-35. Η περίπτωση αυτή ήταν δύσκολη για το γεγονός ότι το Κογκρέσο δε θα ενέκρινε την εξαγωγή F-16 χωρίς της επίλυση του προηγούμενου θέματος των S-400 (Newsroom, 2021). Τέλος η απειλή επιβολής κυρώσεων και η αντιπαλότητα των δύο συμμάχων δεν επέφεραν πλήγμα μόνο στις διμερείς τους σχέσεις αλλά ήταν επιζήμιες και για την τουρκική οικονομία καθώς επηρέασαν την συναλλαγματική αξία της τουρκικής λίρας, η οποία έχανε συνεχώς την αξία της (Butler, 2020).

Η διαμάχη των ΗΠΑ με την Τουρκία για το αντιαεροπορικό σύστημα S-400 , ήταν επιζήμια για τις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών. Παρόλα αυτά αναδεικνύει τη γεωπολιτική μεταστροφή ενός συμμάχου και μέλους του NATO , ο οποίος απομακρύνεται από τη Δύση και εκτελεί μια δική του πορεία οδηγούμενος από τα ατομικά του συμφέροντα και τις φιλοδοξίες του για κατάληψη μιας ηγετικής θέσης σε ένα πολυπολικό σύστημα, όπως εξελισσόταν η περιοχή της Αν. Μεσογείου (Litsas, 2020).

4.Σχέσεις ΗΠΑ και Ελλάδας – Κύπρου : Ο Στρατηγικός τους ρόλος

Η Ελλάδα και η Κύπρος, αποτελούν την εξαίρεση στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς είναι τα μόνα μη μουσουλμανικά κράτη μαζί με το Ισραήλ. Στην πλειοψηφία ο πληθυσμός τους είναι ορθόδοξοι χριστιανοί, ενώ και τα δύο κράτη είναι μέλη της ΕΕ, αποτελώντας έτσι το ανατολικότερο άκρο της (Τζιαμπιρίσι, 2019). Τα δύο κράτη με εξαίρεση την τελευταία δεκαετία κατά την οποία απολαμβάνουν μια ιστορική ακμή στις διμερείς τους σχέσεις με τις ΗΠΑ, διαχρονικά διατηρούσαν μια καλή σχέση με το κράτος από την απέναντι πλευρά του Ατλαντικού και ειδικότερα το Ελληνικό κράτος.

Με την Ελληνική Δημοκρατία, το Αμερικάνικο κράτος σύναψε διπλωματικές σχέσεις το 1868 (U.S. DoS, 2021b). Παρόλα αυτά οι διμερείς τους σχέσεις αναβαθμιστήκαν για πρώτη φορά με το πέρας του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Η Ελλάδα με την οικονομία της να είναι κατεστραμμένη και με εμφανή τον κίνδυνο να τεθεί υπό κουμμουνιστικό καθεστώς λόγω του Ελληνικού Εμφυλίου μεταξύ του Κυβερνητικού στρατού και του λεγόμενου «Δημοκρατικού στρατού» που υποστήριζε το Κουμμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (ΚΚΕ), δέχεται από τις ΗΠΑ οικονομική και στρατιωτική βοήθεια. Η οικονομική βοήθεια την βοήθησε στην ανοικοδόμηση κτιρίων, στην ανάπτυξη του τομέα της γεωργίας και της βιομηχανίας αλλά και η στρατιωτική βοήθεια που έλαβε αποτελούσαν μέρος του σχεδίου Marshall και του Δόγματος Truman ώστε να αποτρέψουν την εξάπλωση του κουμμουνισμού και της ΕΣΣΔ στον ελληνικό χώρο, ο οποίος κατείχε σημαντική θέση στο γεωπολιτικό σχεδιασμό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην Ανατολική Μεσόγειο (Litsas, 2020). Το 1952 η Ελλάδα εντάσσεται στο NATO μαζί με την Τουρκία και αποτελούν το νότιοανατολικότερο άκρο του (Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, 2019). Διαχρονικά οι ΗΠΑ υποστήριζαν το Ελληνικό κράτος όποτε το χρειαζόταν, όπως για παράδειγμα το 2015 με την παρέμβαση του τότε προέδρου Obama ώστε να παραμένει η Ελλάδα στη Ευρωζώνη επιδεικνύοντας έτσι τη σημασία που είχε για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, ενώ επίσης διατηρούν ναυτική βάση στη Σούδα της Κρήτης η οποία χρησιμοποιείται για επιχειρήσεις υποστήριξης των τμημάτων που επιχειρούν στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή αλλά και στη Βόρεια Αφρική (Military Bases,n.d).

Η Κυπριακή Δημοκρατία με την ίδρυση της το 1960 ανέπτυξε διπλωματικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Τα πρώτα χρόνια του νεοϊδρυθέν κράτους δεν ήταν εύκολα καθώς το 1964 η Τουρκοκυπριακή κοινότητα εγκατέλειψε τους κρατικούς θεσμούς δημιουργώντας θύλακες σε περιοχές όπου ελέγχονταν από τους Τουρκοκύπριους, ενώ συχνά λάμβαναν μέρος βίαια περιστατικά μεταξύ των δύο κοινοτήτων με αποτέλεσμα την ίδια χρονιά να σταλεί από τα ΗΕ ειρηνευτική δύναμη η οποία ονομάστηκε UNFICYP (Marelli, 2019). Το 1964 με γράμμα προς τον Τούρκο Πρωθυπουργό Ismet Inonu, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Lyndon Johnson προέτρεπε της Τουρκία να μην εισβάλει στην Κύπρο (Cook, 2018). Παρόλα αυτά το 1974 αφού προηγήθηκε στις 15 Ιουλίου στρατιωτικό πραξικόπημα υποστηριζόμενο από την Χούντα των Αθηνών, η Τουρκία στις 20 Ιουλίου του 1974 εισβάλλει και καταλαμβάνει το βόρειο ένα τρίτο του νησιού προκαλώντας «de facto» διαχωρισμό του νησιού. Το 1983, στις 15 Νοεμβρίου, οι Τουρκοκύπριοι ανακηρύσσουν παράνομα την «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (ΤΔΒΚ) η οποία αναγνωρίζεται μόνο από την

Τουρκία και παρά τις προσπάθειες που έγιναν για επανένωση του νησιού η παράνομη κατοχή του ενός τρίτου του νησιού συνεχίζεται (US.DoS, 2021a). Οι ΗΠΑ επέδειξαν ουδετερότητα κατά την διάρκεια της εισβολής, καθώς η Κύπρος δεν ήταν μέλος του NATO αλλά και λόγω του γεγονότος ότι η Ελλάδα δεν θα εμπλεκόταν επίσημα στον πόλεμο για να προστατεύσει τους Ελληνοκύπριους άρα τα δύο μέλη του NATO δεν θα συγκρούονταν ώστε να χρειαστεί παρέμβαση τους (Litsas, 2020). Παρόλα αυτά υποστηρίζουν τις προσπάθειες για επανένωση του νησιού στη βάση μιας διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας και συνεχώς προτρέπουν τις δύο πλευρές, Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους να επιδείξουν την απαραίτητη αποφασιστικότητα και συμβιβασμό για την επίτευξη λύσης (US.DoS, 2021a).

Τα δύο κράτη βρίσκονται συνεχώς σε ένταση με τον κοινό τους γείτονα. Για την Κυπριακή Δημοκρατία το κυριότερο πρόβλημα αποτελεί η παράνομη κατοχή μέρους της Κύπρου από τις Τουρκικές κατοχικές δυνάμεις όπως επίσης η μη αναγνώριση της από την Τουρκία, η δημογραφική και πληθυσμιακή αλλοίωση που προκάλεσε με την συστηματική μεταφορά εποίκων από την Τουρκία και η προσφυγοποίηση 162.000 Ελληνοκυπρίων (Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs, n.d.). Για το Ελληνικό κράτος εκτός από το κυπριακό πρόβλημα ένταση προκαλούν και οι παράνομες αξιώσεις της Άγκυρας στο Αιγαίο, όπου επιδιώκει συστηματικά αλλαγή στην εδαφική κυριαρχία που ορίζεται από τις διεθνείς συνθήκες, όπως είναι η συνθήκη της Λωζάννης του 1923 και το νομικό καθεστώς των θαλάσσιων και εναέριων ζωνών όπως οριζόταν από το Διεθνές Δίκαιο αλλά και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), την οποία η Τουρκία δεν έχει επικυρώσει (Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, n.d.).

Το 2010 η περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου θα βίωνε μεγάλες αλλαγές σε ότι αφορά την αρχιτεκτονική ασφαλείας της περιφέρειας και θα επαναχάρασε τον ενεργειακό χάρτη της περιοχής. Περίπου 40 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ανακαλύφθηκαν στις ΑΟΖ της Κύπρου και του Ισραήλ (Cropsey, 2015). Συγκεκριμένα το 2009, στην ΑΟΖ του Ισραήλ η πετρελαϊκές εταιρίες Noble Energy και Delek Group ανακάλυψαν το κοιτάσμα «Tamar», το οποίο είχε εκτιμηθεί να έχει 280 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Το 2010 η ίδια κοινοπραξία ανακαλύπτει το κοιτάσμα «Leviathan» το οποίο ήταν μεγαλύτερο και περιείχε 540 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα. Οι ποσότητες του το είχαν καταστήσει ικανό για να προκαλέσει αλλαγές στον ενεργειακό χάρτη και να καταστήσουν το Ισραήλ περιφερειακό κέντρο εξαγωγής ενέργειας. Ένα χρόνο αργότερα η Noble Energy μετά από έρευνες στην κεντρική ΑΟΖ ανακαλύπτει το κοιτάσμα «Αφροδίτη» το οποίο περιείχε περίπου 128 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (Eiran & Mitchell, 2018). Η ανακάλυψη του κοιτάσματος «Αφροδίτη» στην νότια ΑΟΖ προκάλεσε αισιοδοξία και αυτοπεποίθηση στις κυπριακές αρχές ώστε να δρομολογήσουν την αδειοδότηση για έρευνες και στα υπόλοιπα 12 τεμάχια της κυπριακής ΑΟΖ. Μέχρι το Δεκέμβριο του 2016 δόθηκαν δικαιώματα έρευνα στα τεμάχια 6,8 και 10 σε 4 πετρελαϊκούς κολοσσούς. Το 2018 η ιταλική πετρελαϊκή εταιρία Eni προχώρησε στην ανακάλυψη του κοιτάσματος «Καλυψώ» στο τεμάχιο 6 της κυπριακής ΑΟΖ, το οποίο ήταν υποσχόμενο καθώς βρισκόταν βορείως του τεράστιου κοιτάσματος «Azor», το οποίο ανακαλύφθηκε το 2015 στην Αιγυπτιακή ΑΟΖ

(Stergiou, 2019). Οι ανακαλύψεις κοιτασμάτων στην περιοχή του Λεβάντε αποτελούσαν θετικές εξελίξεις καθώς θα μπορούσε η περιοχή να εξελιχθεί σε παραγωγό και εξαγωγέα πετρελαίου και φυσικού αερίου προς την ΕΕ, κάτι το οποίο υποστήριζαν οι Βρυξέλλες και η Ουάσιγκτον καθώς θα υπήρχαν εναλλακτικές ενεργειακές διαδρομές (Koktsidis et al, 2021). Όμως οι ανακαλύψεις των ενεργειακών αποθεμάτων στις ΑΟΖ Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου συντέλεσαν στην αύξηση της επιθετικότητας της Τουρκίας η οποία έβλεπε να χάνει το παιχνίδι στην ενεργειακή σκακιέρα της Ανατολικής Μεσογείου. Η αναβάθμιση της Κύπρου ως ενεργειακό παίκτη και η ικανότητα πλέον να μπορεί να συνάπτει συμμαχίες με άλλα κράτη κατέχοντας άλλη δυναμική, περιόριζε τις πιθανότητες μιας πιθανής εκμετάλλευσης των οικονομικών και στρατηγικών προνομίων της κυπριακής ΑΟΖ. Παράλληλα η φιλοδοξία της να καταστεί ηγεμόνας της Ανατολικής Μεσογείου εμποδιζόταν καθώς δεν μπορούσε να καταστεί ενεργειακός κόμβος στην περιφέρεια γεγονός που θα της παρείχε περισσότερη ισχύ (Evaghorou, 2020). Στον απόηχο της σύναψης και την επικύρωσης των ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου- Ισραήλ το 2010, Κύπρου-Αιγύπτου το 2003 και της σύναψης αλλά όχι επικύρωσης ακόμη της ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου-Λιβάνου το 2007, η Τουρκία προσπάθησε να εμποδίσει οποιαδήποτε ενέργεια της Κυπριακής Δημοκρατίας αφορούσε την εξεύρεση και την εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων της, πριν ακόμη γίνει η ανακάλυψη του κοιτάσματος «Αφροδίτη». Οι προσπάθειες της έγιναν είτε με διαβήματα σε διεθνείς οργανισμούς και με προειδοποιήσεις προς τις χώρες που υποστήριζαν την Κυπριακή Δημοκρατία, είτε με στρατιωτικά μέσα παρενοχλώντας ερευνητικά πλοία που ενεργούσαν εκ μέρους της Κύπρου. Το 2011 προχώρησε σε επικύρωση παράνομης συμφωνίας με την αυτοαποκαλούμενη «ΤΔΒΚ» όπου οριοθετούσαν την Υφαλοκρηπίδα μεταξύ της Τουρκίας και της βόρειας πλευράς του νησιού ώστε να ξεκινήσουν έρευνες (Kouskouvelis, 2015). Πέραν της αμφισβήτησης των ορίων της ΑΟΖ η Τουρκία έθετε θέμα όσον αφορά την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων μαζί με τους Τουρκοκύπριους που ζούσαν στο βόρειο κομμάτι του νησιού (Eiran & Mitchell, 2018). Οι παρεμβάσεις της Αγκυρας συνέχισαν με παράνομες εκδόσεις NAVTEX για θαλάσσιες έρευνες σε περιοχές που ήταν εντός της ΑΟΖ της Κύπρου και της Ελλάδας μέχρι και σε παρενοχλήσεις ερευνητικών πλοίων πετρελαϊκών κολοσσών που ερευνούσαν για λογαριασμό της Κυπριακής Δημοκρατίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα η παρεμπόδιση του ερευνητικού πλοίου της ENI το 2018 στην ΑΟΖ της Κύπρου από πλοία του Τούρκικου Πολεμικού Ναυτικού αλλά και το 2020 με την αποστολή του τουρκικού ερευνητικού πλοίου Oruc Reis για αποστολή έρευνας κοντά στο ελληνικό νησί της Μεγίστης που είχε ως αποτέλεσμα τη σύγκρουση της Ελληνικής φρεγάτας «Λέσβου» με την τουρκική φρεγάτα «Kemal Reis». Προκλητικότερη πράξη αποτελούσε η παράνομη ανακήρυξη ΑΟΖ της Τουρκίας με τη Λιβυκή Κυβέρνηση στις 27 Νοεμβρίου 2019 η οποία παραβίαζε κατάφωρα τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας (Grigoriadis, 2021).

Η επιθετική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία διακρινόταν από έντονες ισλαμικές και νέο-οθωμανικές παρορμήσεις αλλά και φιλοδοξίες, την οδήγησε στην αμφισβήτηση της από τους Δυτικούς συμμάχους της σε ότι αφορά την αξιοπιστία της. Εκτός αυτού όμως ανάγκασε τις γειτονικές τις χώρες να προχωρήσουν στη δημιουργία συμμαχιών ώστε να αντιμετωπίσουν την επιθετικότητα της (Inbar, 2014). Το 2010 διακόπτονται οι σχέσεις

Τουρκίας και Ισραήλ λόγω του περιστατικού με το πλοιάριο «Mavi Marnara» το οποίο προσπάθησε να σπάσει τον ναυτικό κλοιό που είχε επιβάλει στην Λωρίδα της Γάζας, το Ισραηλινό Πολεμικό Ναυτικό. Κατά τη διάρκεια της νηοψίας οι ισραηλινές ειδικές δυνάμεις σκότωσαν εννέα Τούρκους ακτιβιστές και τραυμάτισαν αρκετούς άλλους με αποτέλεσμα η Τουρκία να διακόψει τις σχέσεις με το Ισραήλ μέχρι αυτό να απολογηθεί επισήμως στις οικογένειες των θυμάτων και να άρουν τον ναυτικό αποκλεισμό (Klieman, 2015). Το τρίγωνο αρχιτεκτονικής ασφάλειας στο οποίο στήριζαν οι ΗΠΑ τη διατήρηση της εξωτερικής πολιτικής τους στην Ανατολική Μεσόγειο είχε καταρρεύσει. Την ευκαιρία αυτή εκμεταλλεύτηκαν τα δύο ευρωπαϊκά κράτη της Ανατολικής Μεσογείου ώστε να αναθερμάνουν τις σχέσεις τους με το Ισραήλ και να δημιουργήσουν μια τριμερή συνεργασία η οποία δεν θα είχε σκοπό μόνο την εξυπηρέτηση των κοινών συμφερόντων στα θέματα ασφαλείας και στο περιορισμό του Τουρκικού αναθεωρητισμού ρεβανσισμού αλλά και προώθηση της συνεργασίας τους και σε άλλους τομείς (Inbar, 2014). Η συνεργασία τους αναβαθμίζεται και πέραν των κοινών στρατιωτικών ασκήσεων στις οποίες συμμετέχουν, τον Απρίλιο του 2017 οι υπουργοί ενέργειας των τριών χωρών μαζί με τον Ιταλό ομόλογο τους συμφωνούν για την προώθηση ενός αγωγού που θα ενώνει τα κοιτάσματα του Ισραήλ και της Κύπρου με τις ευρωπαϊκές αγορές ενώ οι τρεις χώρες συμφωνούν για την περαιτέρω συνεργασία τους και σε άλλους τομείς όπως είναι η κυβερνοασφαλεία και η δημόσια υγεία και δημόσιες υπηρεσίες (Lerman, 2019). Το 2015 αναδύεται άλλη μια συνεργασία μεταξύ της Ελλάδας, της Κύπρου και της Αιγύπτου, με τις τρεις χώρες να συμφωνούν σε θέματα ενεργειακής συνεργασίας και σε θέματα περιφερειακής ασφάλειας (Eiran&Mitchell, 2018).

Οι ΗΠΑ δεν θα μπορούσαν να μείνουν αμέτοχες σε αυτές τις γεωπολιτικές αλλαγές παρά το γεγονός ότι με την κυβέρνηση Obama και στην συνέχεια με την κυβέρνηση Trump είχαν μετακυλήσει την προσοχή τους στον Ειρηνικό ωκεανό (Litsas, 2020). Το 2011 η Ελλάδα συμμετέχει σε κοινή ναυτική άσκηση με το Ισραήλ και τις ΗΠΑ. Στην άσκηση αυτή η Τουρκία ήταν προγραμματισμένη να συμμετέχει αλλά τέθηκε εκτός λαμβάνοντας τη θέση της η Ελλάδα. Το 2014, η Κύπρος για πρώτη φορά συμμετέχει σε κοινή άσκηση έρευνας και διάσωσης με τις ΗΠΑ, την Ελλάδα και το Ισραήλ (Cropsey, 2015). Το 2019 η Επιτροπή Εξωτερικού Υποθέσεων της Γερουσίας, πέρασε την «Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act» η οποία απαγόρευε την μεταφορά των μαχητικών F-35 στην Τουρκία μέχρι να ακυρώσει την αγορά του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400, έγκρινε την κατασκευή κέντρου για την προώθηση της ενεργειακής συνεργασίας μεταξύ ΗΠΑ, Ισραήλ, Ελλάδα και Κύπρου, εξουσιοδοτούσε την οικονομική επιχορήγηση ύψους 3,000,000 δολαρίων στο πλαίσιο του προγράμματος Foreign Military Financing για την Ελλάδα και έγκρινε την συμμετοχή της Ελλάδας και για πρώτη φορά της Κύπρου στο πρόγραμμα International Military Education and Training (IMET) για τα έτη 2020-2022 (Litsas, 2020). Τον Οκτώβριο του 2019 ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ Mike Pompeo, υπογράφει την αναθεωρημένη συμφωνία αμοιβαίας αμυντικής συνεργασίας ΗΠΑ-Ελλάδας και οι αμερικάνικες ένοπλες δυνάμεις λαμβάνουν την έγκριση από την Ελληνική κυβέρνηση για κατασκευή στρατιωτικών εκπαιδευτικών βάσεων στη κεντρική Ελλάδα αλλά και νέας ναυτικής και αεροπορικής βάσης στην πόλη της Αλεξανδρούπολης. Αυτή η συμφωνία αναβάθμισε στο έπακρο τις διμερείς σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας (Psaropoulos, 2019). Στις 22

Σεπτεμβρίου 2020 ιδρύεται το East Med Gas Forum στο οποίο συμμετέχουν η Ελλάδα, η Κύπρος, η Ιταλία, το Ισραήλ, η Αίγυπτος, η Ιορδανία και η Παλαιστίνη και παραμένει εκτός ένας σημαντικός δρώντας στην περιφέρεια η Τουρκία (Reuters staff, 2020). Στις 7 Ιουλίου 2021 οι ΗΠΑ συμμετέχουν στην συνάντηση των μελών του East Med ως παρατηρητής (Newsroom, 2021).

Η υποστήριξη των ΗΠΑ στις διμερείς τους σχέσεις με την Ελλάδα και την Κύπρο αποτελούν προϊόν της ανάγκης για διατήρηση της σταθερότητας και της ασφάλειας ώστε να μπορούν να εξυπηρετούνται τα γεωπολιτικά τους συμφέροντα. Μέχρι πρότινος βασικό ρόλο στην Αμερικάνικη αρχιτεκτονική ασφαλείας στη περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου διαδραμάτιζε η Τουρκία και το Ισραήλ, με την Τουρκία να αποτελεί βασικό δρώντα στην Αμερικάνικη εξωτερική πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο, στην Μέση Ανατολή και στην Κεντρική Ασία. Παρόλα αυτά με το περιστατικό του «Mavi Marmara» το 2021 το τρίγωνο ΗΠΑ-Τουρκία-Ισραήλ κατέρρευσε διακινδυνεύοντας τη σταθερότητα στην περιοχή (Inbar, 2014). Παράλληλα η υιοθέτηση από την Τουρκία δικής της πορείας όσον αφορά την εξωτερική πολιτική που θα εφαρμόζε στην περιφέρεια, οι νέο-οθωμανικές και ισλαμικές φιλοδοξίες της που ερμηνεύονταν από την υιοθέτηση του δόγματος της «Γαλάζιας Πατρίδας» και τις εξωτερικές παρεμβάσεις που είχε σε Λιβύη και Συρία καθώς επίσης και οι διμερείς σχέσεις και οικονομικές συμφωνίες με κράτη τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα να πλήττουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ αλλά και των Δυτικών συμμάχων του ΝΑΤΟ, φανέρωνε στις ΗΠΑ πως δεν μπορούσαν πλέον να στηριχθούν σε αυτή για την διατήρηση της σταθερότητας και της ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Από την άλλη το Ισραήλ, το οποίο είναι θεμελιώδες ο ρόλος τους στην διατήρηση της αμερικάνικης παρουσίας στην περιφέρεια καθώς αποτελεί το πιο εξελιγμένο τεχνολογικό, στρατιωτικά και οικονομικά κράτος της περιοχής, δεν επαρκούσε ώστε να αντιμετωπιστεί η ρωσική επιρροή στην Ανατολική Μεσόγειο (Litsas, 2019). Η τριμερής συνεργασία Κύπρου-Ελλάδας-Ισραήλ αποτελεί την ιδανική ευκαιρία για τις ΗΠΑ ώστε να ενισχύσουν την αμερικάνικη αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή. Οι τρεις χώρες κατέχουν ζωτικά γεωπολιτικά σημεία της περιφέρειας και είναι σταθερά οικονομικά και δημοκρατικά κράτη, τα οποία μπορούν να διατηρήσουν τη σταθερότητα και την ασφάλεια στη περιοχή και ταυτόχρονα να προωθούν τα αμερικάνικα συμφέροντα. Επίσης η ανάδυση ενός συνασπισμού μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου αποτελούσε στόχο της Αμερικανικής Κυβέρνησης το οποίο αναγραφόταν στην Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act του 2019, ο οποίος συνασπισμός θα συνεργαζόταν με τις ΗΠΑ στο τομέα της ενεργειακής συνεργασίας και ασφάλειας και θα περιόριζαν τις κακόβουλες δραστηριότητες της Ρωσίας αλλά και άλλων χωρών στην περιοχή (Litsas, 2020).

5. Συμπεράσματα

Η περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου ήταν πάντοτε μια ιδιαίτερη περιοχή του πλανήτη, η οποία παρά το γεγονός πως για αιώνες αποτελούσε απλά την γεωγραφική προέκταση της Μεσογείου προς την ανατολή περιείχε δυνατά περιφερειακά χαρακτηριστικά. Η ιδιαιτερότητα αυτή χαρακτηριζόταν από την πολυπολιτισμικότητα της περιοχής, τη συνοχή και την κοινή ιστορία που μοιραζόταν λόγω των αυτοκρατοριών που κυριαρχούσαν στην περιοχή με τελευταία την Οθωμανική αυτοκρατορία. Παράγοντες οι οποίοι δημιούργησαν κοινές πολιτικές και πολιτιστικές συνδέσεις αλλά επίσης και σχέσεις ανταγωνισμού, καχυποψίας και φιλίας (Tziampiris, 2019). Μέσα σε αυτή τη περιοχή η πρώιμη Αμερικανική Εξωτερική πολιτική του 19^{ου} αιώνα εξελίχθηκε, η οποία εκμεταλλευόμενη τη ζωτική γεωγραφική θέση και τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ανατολική Μεσόγειο κατέστησε την περιοχή από ένα φιλόξενο κέντρο του κόσμου σε μια ζωτικής σημασίας περιφέρεια για τα γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ (Litsas, 2020).

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου και η ανάδυση του διπολικού κόσμου μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ επέφερε την αναγκαιότητα της εξασφάλισης της Ελλάδας και της Τουρκίας στο στρατόπεδο των ΗΠΑ και του NATO καθώς αποτελούσαν «κλειδιά» για την αμερικανική αρχιτεκτονική ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο κατά τον Ψυχρό Πόλεμο (Litsas, 2020). Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η συνεργασία με τις δύο χώρες μέλη του NATO συνεχίστηκε, με την συνεργασία ΗΠΑ και Τουρκία να είναι στενότερη, ειδικότερα με την επίτευξη συνεργασίας του τριγώνου των ΗΠΑ-Τουρκία-Ισραήλ, με το κράτος του Ισραήλ να αποτελεί στενό συνεργάτη των ΗΠΑ στην περιοχή του Λεβάντες. Η τριμερής συνεργασία των παραπάνω χωρών αποτέλεσε βασικό στοιχείο για την αρχιτεκτονική της «Pax Americana» στην Ανατολική Μεσόγειο (Inbar, 2014).

Παρόλα αυτά η Ανατολική Μεσόγειος βίωσε και βιώνει ειδικότερα την τελευταία δεκαετία, επικίνδυνα γεωπολιτικά περιστατικά, όπως για παράδειγμα η Αραβική Άνοιξη, ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, η άνοδος του Ισλαμικού Κράτους, ο εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη και το προσφυγικό πρόβλημα που επηρέασε και επηρεάζει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την εσωτερική πολιτική διακυβέρνηση των ευρωπαϊκών κρατών. Παράλληλα η περιφέρεια μετατρέπεται σε μια μεγάλη αρένα πολιτικών επιρροών όπου δοκιμάζεται η «σκληρή» και «ήπια» ισχύς των ισχυρών κρατών (Tziampiris, 2019). Από αυτή την εξέλιξη δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη η «Pax Americana», η οποία παρήκμασε καθώς η αμερικανική αρχιτεκτονική ασφαλείας έπαθε ζημιά με την διακοπή των σχέσεων Τουρκίας και Ισραήλ μετά το περιστατικό «Mavi Marmara» το 2010 (Inbar, 2014). Η δημιουργία ρήγματος στην αρχιτεκτονική ασφαλείας είχε ως αποτέλεσμα την είσοδο της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο με ισχυρή πλέον παρουσία, ειδικότερα στη Συρία όπου διαθέτει στρατιωτικές βάσεις, όπως επίσης και την είσοδο του Ιράν στη Συρία.

Σε μεγάλο βαθμό επηρέασε η προσπάθεια των ΗΠΑ να απεμπλακούν από την περιοχή προσπαθώντας να μην εμπλέκονται δραστικά σε κάθε ζήτημα που προέκυπτε καθώς και η

μεταφορά της προσοχής τους προς την περιφέρεια του Ειρηνικού ωκεανού αποτέλεσαν τεράστια λάθη ειδικότερα στην περίπτωση της Συρίας. Απότοκο αυτής της εκλογής όμως αποτελεί και η προβληματική σχέση ΗΠΑ με την Τουρκία (Litsas, 2020). Η Τουρκία αν και φάνταζε ως ο ιδανικός σύμμαχος για την συνέχιση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ στην περιφέρεια, αποδείχτηκε αναξιόπιστος, με την υποβάθμιση των σχέσεων τους να γίνεται σταδιακά από το 2003 και να κορυφώνεται με την επιβολή κυρώσεων το 2019 για την αγορά του Ρωσικού αντιπυραυλικού συστήματος. Η Τουρκία με την ανάδυση του ΑΚΡ στην πολιτική εξουσία της χώρας το 2002 προσπάθησε να ακολουθήσει τη πολιτική μηδενικών προβλημάτων με τις γειτονικές χώρες και την επιρροή μέσω της “ήπιας” ισχύος, όπως πρόσταζε το δόγμα Davutoglu. Στη συνέχεια όμως μετατράπηκε σε πολιτική προβλημάτων με κύριο στόχο την αποκόμιση των μεγάλων κερδών. Η προσπάθεια για επίτευξη των φιλοδοξιών για πλήρη ηγεμονία στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και οποιοδήποτε περιοχών είχαν ιστορική επαφή με το παλαιό οθωμανικό κράτος συνοδεύτηκε με μια απομάκρυνση από πολιτικές που υποστήριζαν οι δυτικοί της σύμμαχοι. Το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε από την απεμπλοκή των ΗΠΑ σε θέματα γεωπολιτικής σημασίας στη περιοχή, έδωσε την ευκαιρία στην Τουρκία ώστε να ασκήσει τις νέο-οθωμανικές και ισλαμικές της φιλοδοξίες μέσω του στρατιωτικού παρεμβατισμού σε χώρες οι οποίες αποτελούσαν περιοχές επιρροής μεγάλων Αραβικών δυνάμεων, να εκμεταλλευτεί ευκαιρίες για δημιουργία συμμαχιών με τη Ρωσία και το Ιράν αλλά και να υποστηρίξει τακτικά ομάδες τζιχαντιστών πολιτοφυλάκων στη Συρία και στη Λιβύη. Επίσης οδήγησε στη μη-συμμόρφωση με την επιβολή κυρώσεων κατά του Ιράν το 2011-2015, στην συμφωνία κατασκευής του Turk stream με την Ρωσία και στην αγορά του ρώσικου αντιαεροπορικού συστήματος S-400 (Tsakiris, 2021). Η επιθετική νέο-οθωμανική πολιτική που ακολούθησε η Τουρκία στην εξωτερική πολιτική της συνοδεύτηκε και με αυταρχισμό στο εσωτερικό της χώρας, με τη συγκέντρωση εξουσιών στο πρόσωπο του Erdogan και με τις κατάφωρες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων να λαμβάνουν μέρος, ειδικότερα μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016. Η Τουρκία ακολουθεί μια δική της εξωτερική πολιτική η οποία αποκλίνει από αυτή των Αμερικάνων εταίρων της, κάτι το οποίο διαφάνηκε από την άμεση και έμμεση παρεμβατική στάση τους κατά την υποστήριξη των ΗΠΑ υπέρ των Κούρδων πολιτοφυλάκων του YPG και του SDF. Με τις ενέργειες αυτές υπονόμωσε τα συμφέροντα των ΗΠΑ στη περιοχή ενώ με τις τεταμένες σχέσεις και τις παρενοχλήσεις στις οποίες ασκούσε κατά των γειτονικών κρατών της όπως η Κύπρος και η Ελλάδα στα θέματα ενέργειας αλλά και στα θέματα εδαφικής και θαλάσσιας κυριαρχίας αποσταθεροποιούσε την ήδη ευάλωτη περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Οι ενέργειες της Τουρκίας αποτελούν απόδειξη πως αν και αποτελούσε μέλος του ΝΑΤΟ, είχε απομακρυνθεί από τις αξίες και τις πολιτικές της δυτικής συμμαχίας ενώ δεν μπορούσε πλέον να αποτελεί αξιόπιστο σύμμαχο. Οι στρατηγικές που ακολούθησε η Τουρκία είχαν ως αποτέλεσμα την ίδρυση των τριμερών συνεργασιών Ελλάδα-Κύπρου-Ισραήλ και Ελλάδα-Κύπρου-Αιγύπτου, την υποστήριξη των δύο συμμαχιών από τις ΗΠΑ αλλά και την περαιτέρω αναβάθμιση των σχέσεων ΗΠΑ-Ελλάδας και ΗΠΑ-Κύπρου φτάνοντας στα σημερινά υψηλά ιστορικά επίπεδα. Η συνεργασία με τα δυο ευρωπαϊκά κράτη επεκτάθηκε τόσο στο τομέα της περιφερειακής ασφάλειας αλλά και στους οικονομικούς και τεχνολογικούς τομείς. Οι ΗΠΑ βλέποντας την

δυνατότητα που είχαν τα δύο ευρωπαϊκά κράτη να αποτελέσουν πυλώνες σταθερότητας στην περιοχή μέσω των συμμαχιών τους και των καλών σχέσεων με τις κοντινές χώρες της περιφέρειας της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και λόγω της γεωστρατηγικής θέσης και των γεωστρατηγικών δυνατοτήτων που θα μπορούσαν να παρέχουν στην περιφέρεια, αποτελούσαν την ιδανική λύση για την ενίσχυση της αμερικανικής αρχιτεκτονικής ασφαλείας στην περιοχή, η οποία δεν μπορούσε να επιτευχθεί μονάχα με την παρουσία του πιστού συμμάχου των ΗΠΑ, το Ισραήλ. Με το τρίγωνο Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ οι ΗΠΑ μπορούν να προωθήσουν τα αμερικανικά συμφέροντα στη περιοχή, να περιορίσουν την επεκτατικότητα της Ρωσίας και την παρεμβατικότητα της Τουρκίας στην περιοχή. Ταυτόχρονα με την πιθανή συνεκμετάλλευση των φυσικών πόρων της Ανατολικής Μεσογείου από τις χώρες της τριμερούς συνεργασίας θα μπορούσε να υπάρξει εναλλακτική ενεργειακή διαδρομή για την Ευρώπη ώστε να μειωθεί η ενεργειακή εξάρτηση της από την Ρωσία, κάτι το οποίο επιθυμούσαν οι ΗΠΑ.

Η Τουρκία με την εξωτερική πολιτική που ακολουθεί θα έπρεπε να αποτελεί μαύρο πρόβατο για τις ΗΠΑ και για τη δυτική συμμαχία. Παρόλα αυτά η Τουρκία αποτελεί τον πιο σημαντικό σύμμαχο των ΗΠΑ στην περιοχή μετά το Ισραήλ λόγω γεωστρατηγικής θέσης και πλεονεκτημάτων που μπορεί να παρέχει στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ (Litsas, 2019). Η Ελλάδα και η Κύπρος αποτελούν την ιδανική εναλλακτική επιλογή για την εξυπηρέτηση των γεωστρατηγικών συμφερόντων της. Παρόλα αυτά οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να εγκαταλείψουν τόσο εύκολα το παλιό τους σύμμαχο και να τον αφήσουν να πέσει εντελώς βαθιά στα δίκτυα της ρωσικής επιρροής. Εκτός αυτού οι τουρκικές εκλογές του 2023 προσφέρουν την ευκαιρία στις ΗΠΑ με την πιθανή νίκη της αντιπολίτευσης και με το τέλος της εξουσίας του ισλαμικού ΑΚΡ να μπορέσει να θεραπεύσει τις διμερείς τους σχέσεις (Erdemir, 2021).

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Abulafia, D. (2011). *The Great Sea: A Human History of the Mediterranean*. Oxford University Press.

Albright, M. K., Hadley, S. J., & Cook, S. A. (2012). *U.S.-Turkey Relations: A New Partnership*. Council on Foreign Relations. <http://www.jstor.org/stable/resrep29895.7>

Alterman, B. J., & Malka, H. (2012). Shifting Eastern Mediterranean Geometry. *The Washington Quarterly*, 35(3), 111-125. DOI: [10.1080/0163660X.2012.706512](https://doi.org/10.1080/0163660X.2012.706512)

Alterman, J. B., Conley, H. A., Malka, H., & Ruy, D. (2018). *Restoring the Eastern Mediterranean as a U.S. Strategic Anchor*. Center for Strategic and International Studies (CSIS). <http://www.jstor.org/stable/resrep22450>

Amnesty International. (2013). *Gezi Park Protests: Brutal Denial of the Right to Peaceful Assembly in Turkey*. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/eur440222013en.pdf>

Aydin-Duzgit, S., Balta, E. & O'Donohue, A. (2020). *TURKEY, RUSSIA, AND THE WEST: REASSESSING PERSISTENT VOLATILITY, ASYMMETRIC INTERDEPENDENCE, AND THE SYRIA CONFLICT*. Istanbul Policy Center.

Ayman, S. G. (2014). Turkey and Iran: Between Friendly Competition and Fierce Rivalry. *Arab Studies Quarterly*, 36(1), 6–26. <https://doi.org/10.13169/arabstudquar.36.1.0006>

BALTA, E. (2019). From Geopolitical Competition to Strategic Partnership: Turkey and Russia after The Cold War. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*, 16(63), 69–86. <https://www.jstor.org/stable/26771801>

Barrett, D. (2017, November 28). *He broke U.S. law to help Iran, but it is Turkey that fears what he might say in court*. The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/he-broke-us-law-to-help-iran-but-it-is-turkey-that-fears-what-he-might-say-in-court/2017/11/28/67784c58-d477-11e7-95bf-df7c19270879_story.html

Binnendijk, A. (2020) The Russian-Turkish Bilateral Relationship: Managing Differences in an Uneasy Partnership. In S. J. Flanagan, S. F. Larrabee, A. Binnendijk, K. Costello, S. Efron, J. Hoobler, M. Kirchner, J. Martini, A. Nader & P. A. Wilson, *Turkey's Nationalist Course: Implications for the U.S.-Turkish Strategic Partnership and the U.S. Army (107-132)*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2589.html

Butler, D. (2020, December 11). *Turkish lira slips after sources say U.S. to impose sanctions*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/uk-usa-turkey-sanctions-lira-idUKKBN28L0K6>

Cook, A. S. (2018). *Neither Friend nor Foe: The Future of U.S.-Turkey Relations*. Council Special Report No.82. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/report/future-u.s.-turkey>

Cropsey, S. (2015). *U.S. Policy and the Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean*. Hudson Institute. https://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/1459/2015_03_us_policyandthe_strategic_relationshipof_greece_cyprusand_israel_power_shiftsinthe_eastern_mediterranean.pdf

Demir, V. (2021). Freedom of the Media in Turkey Under the AKP Government. In H. Aydin, W. Langley (eds.), *Human Rights in Turkey: Assaults on Human Dignity*. (51-88). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-57476-5_3

Deyoung, K., Ryan M., Fahim, K. & Dadouch, S. (2019, October 8). *Republicans assail Trump's decision to pull troops from northern Syria as Turkey readies offensive*. The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-administration-to-pull-troops-from-northern-syria-as-turkey-readies-offensive/2019/10/07/a965e466-e8b3-11e9-bafb-da248f8d5734_story.html

Edelma, S. E. & Erdemir, A. (2018, April 15). *Turkey's president is holding Americans hostage. Why aren't we doing anything about it?*. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/news/democracy-post/wp/2018/04/15/turkeys-president-is-holding-americans-hostage-why-arent-we-doing-anything-about-it/?variant=c44b726edf25a662>

Eiran, E. & Mitchell, G. (2018). The Gas Effect: Assessing Hydrocarbon Development's Impact Upon Eastern Mediterranean Politics. In N. Goren (Ed.), M. Asseburg, Th. Dokos, E. Eiran, G. Mitchell, P. *The Eastern Mediterranean: New Dynamics and Potential for Cooperation*. (pp. 32-59). Euromesco Joint Policy Statement Study. <https://www.euromesco.net/publication/the-eastern-mediterranean-new-dynamics-and-potential-for-cooperation/>

Erdemir, A. (2020, November 19). *Biden and Erdogan: Five Potential Flashpoints in US-Turkish Relations*. BalkanInsight. <https://balkaninsight.com/2020/11/19/biden-and-erdogan-five-potential-flashpoints-in-us-turkish-relations/>

Erdemir, A. (2021). *Biden-Erdogan Meeting Suggests No Quick Fixes in U.S.-Turkish Relations*. BalkanInsight. <https://balkaninsight.com/2021/06/30/biden-erdogan-meeting-suggests-no-quick-fixes-in-u-s-turkish-relations/>

European Court of Human Rights. (2020, May 11). *Kavala v. Turkey*. <https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%7B%22kavala%22%7D,%22EXECIdentifier%22:%7B%22004-55161%22%7D,%22EXECDocumentTypeCollection%22:%7B%22CEC%22%7D%7D>

Evaghorou, L. E. (2020). Energy Developments in the Eastern Mediterranean Region and Geostrategic Implications on the Cyprus Issue, *International Journal of Euro-Mediterranean*

Studies, 13(1), 109-133. https://emuni.si/wp-content/uploads/2020/07/IJEMS-1-2020_5-Energy-developments-in-the-Eastern.pdf

Flanagan, J. S. & Wilson, A. P. (2020) Implications for the U.S.-Turkish Partnership and the U.S. Army. In S. J. Flanagan, S. F. Larrabee, A. Binnendijk, K. Costello, S. Efron, J. Hoobler, M. Kirchner, J. Martini, A. Nader & P. A. Wilson, *Turkey's Nationalist Course: Implications for the U.S.-Turkish Strategic Partnership and the U.S. Army (179-208)*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2589.html

Flanagan, J. S., Larrabee, F. S. & Kirchner, M. (2020) Turkey at a Crossroads. In S. J. Flanagan, S. F. Larrabee, A. Binnendijk, K. Costello, S. Efron, J. Hoobler, M. Kirchner, J. Martini, A. Nader & P. A. Wilson, *Turkey's Nationalist Course: Implications for the U.S.-Turkish Strategic Partnership and the U.S. Army (5-47)*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2589.html.

Gibson, R. B. (2019, October). The Secret Origins of the U.S.-Kurdish Relationship Explains Today's Disaster. *Foreign Policy*. https://foreignpolicy.com/2019/10/14/us-kurdish-relationship-history-syria-turkey-betrayal-kissinger/?fbclid=IwAR0C8BLJpjsqW3BC_juraupopSUCb0Lc%E2%80%A6#

Glass, A. (2018). Washington resumes diplomatic ties with Turkey, Feb. 16, 1927. *POLITICO*. <https://www.politico.com/story/2018/02/16/washington-resumes-diplomatic-ties-with-turkey-feb-16-1927-407350>

Grigoriadis, I. (2021). The Eastern Mediterranean as an Emerging Crisis Zone: Greece and Cyprus in a Volatile Regional Environment. In M. Tanchum (ed.). *EASTERN MEDITERRANEAN IN UNCHARTED WATERS: Perspectives on Emerging Geopolitical Realities*. (25-30). Konrad Adenauer Stiftung. https://www.kas.de/documents/283907/10938219/Eastern+Mediterranean+in+Uncharted+Waters_KAS+Turkey.pdf/6f554da1-93ac-bba6-6fd0-3c8738244d4b?version=1.0&t=1607590823989

GUNTER, M. M. (2011). The Five Stages of American Foreign Policy towards the Kurds. *Insight Turkey*, 13(2), 93–106. <http://www.jstor.org/stable/26331588>

Hawthorne, A. (2021, December 17). *Supporting Democracy and Human Rights in Turkey: Can the United States and Europe Do More?* [Video]. Project on Middle East Democracy (POMED). <https://pomed.org/supporting-democracy-and-human-rights-in-turkey-can-the-united-states-and-europe-do-more/>

honigman, J., & Thomas, C. (2021a). *Turkey-U.S. Relations: Timeline and Brief Historical Context*. Congressional Research Service, <https://sgp.fasZ.org/crs/mideast/IF10487.pdf>

Human Rights and Democracy (n.d). U.S. Department of State. <https://www.state.gov/policy-issues/human-rights-and-democracy/>

Inbar, E. (2014). The New Strategic Equation in the Eastern Mediterranean. The Begin-Sadat Center for Strategic Studies. https://www.researchgate.net/publication/304526729_The_New_Strategic_Equation_in_the_Eastern_Mediterranean/stats

International Crisis Group. (2016). *Turkey and Iran: Bitter Friends, Bitter Rivals*. International Crisis Group. <http://www.jstor.org/stable/resrep31817>

Issues of Greek – Turkish Relations (n.d.). Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs. <https://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/>

JINSA. (2019). *Sea Changes: U.S. Challenges and Opportunities in the Eastern Mediterranean*. https://jinsa.org/jinsa_report/sea-changes-u-s-challenges-and-opportunities-in-the-eastern-mediterranean/

Klieman, A. (2015). The Call of the Sea: Strategic Opportunities and Challenges for Israel in the Eastern Mediterranean. In S. N. Litsas & A. Tziampiris (Eds.), *The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power*. (93-117). Routledge

Koktsidis, I. P., Constantinou, M. C. & Joseph. J. (2021). Legal and Geopolitical Aspects of Energy Development in the Eastern Mediterranean and the EU's Strategic Involvement. In A. Tziampiris & F. Asderaki (Eds.), *The New Eastern Mediterranean Transformed: Emerging Issues and New Actors*. (119-138). Springer.

Kouskouvelis, I. I. (2015). “Smart” Leadership in a Small State: The Case of Cyprus. In S. N. Litsas & A. Tziampiris (Eds.), *The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power*. (93-117). Routledge.

Larrabee, F. S. (2008). *TURKEY AS A U.S. SECURITY PARTNER*. RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG694.pdf

Larrabee, F. S. (2010). *Troubled Partnership: U.S.-Turkish Relations in an Era of Global Geopolitical Change*. RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG899.html>.

Lawson, L. M. & Epstein (2019). *Democracy Promotion: An Objective of U.S. Foreign Assistance*. Congressional Research Service. <https://sgp.fas.org/crs/row/R44858.pdf>

Lerman, E. (2019). Emerging Israeli Perspectives and the Mediterranean Future: Grand Strategy and National Identity. In N.S. Litsas & A. Tziampiris (Eds), *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era* (141-150). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90758-1>

Lesser, I. O. (2015). The United States and the Future of Mediterranean Security: Reflections from GMF's Mediterranean Strategy Group. German Marshall Fund of the United States. <http://www.jstor.org/stable/resrep18837>

Lesser, O. I. (2005). *Off Autopilot: The Future of Turkish – U.S. Relations*. Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/publication/autopilot-the-future-turkish-us-relations>

Lindenstrauss, G. (2018). Turkey and Iran: Two Regional Powers and the Relations Pendulum. In M. Litvak, E. B. Landau, & E. Kam (Eds.), *Iran in a Changing Strategic Environment* (pp. 53–62). Institute for National Security Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep17021.8>

Litsas, N. S. (2019). The Russian Foreign Policy in the Eastern Mediterranean: A Sui-generis Revisionism. In N.S. Litsas & A. Tziampiris (Eds), *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era* (pp. 169-190). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90758-1>

Litsas, N. S. (2020). *US Foreign Policy in the Eastern Mediterranean Power Politics and Ideology Under the Sun*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-36895-1>

Mellen, R. (2019, October 7). *A brief history of the Syrian Democratic Forces, the Kurdish-led alliance that helped the U.S. defeat the Islamic State*. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/world/2019/10/07/brief-history-syrian-democratic-forces-kurdish-led-alliance-that-helped-us-defeat-islamic-state/>

Morelli, L. V. (2019). *Cyprus*. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10749/7>

Nader, A. (2020) Turkey's Relations with Iran and Iraq: Enduring Rivals or a New Modus Vivendi?. In S. J. Flanagan, S. F. Larrabee, A. Binnendijk, K. Costello, S. Efron, J. Hoobler, M. Kirchner, J. Martini, A. Nader & P. A. Wilson, *Turkey's Nationalist Course: Implications for the U.S.-Turkish Strategic Partnership and the U.S. Army* (49-66). RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2589.html

Newsroom. (2021, July 07). *US adds prestige to East Med Gas Forum*. *Ekathimerini.com*. <https://www.ekathimerini.com/economy/1164134/us-adds-prestige-to-eastmed-gas-forum/>

Newsroom. (2021, Οκτώβριος 12). *Προσφορά 6 δις. από Ερντογάν για να μιλήσει με τον Μπάιντεν*. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. <https://www.kathimerini.gr/politics/561534679/prosfora-6-dis-apo-erntogan-gia-na-milisei-me-ton-mpainten/>

NSA Souda Bay Naval Base in Souda Bay, GREECE (n.d.). MILITARY BASES.COM. <https://militarybases.com/overseas/greece/souda-bay/>

O'Grady, S. (2019, July 17). *What is the Russian S-400 air defense system, and why is the U.S. upset Turkey bought it*. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/world/2019/07/12/what-is-russian-s-air-defense-system-why-is-us-upset-turkey-bought-it/>

Park, B. (2016). Regional turmoil, the rise of Islamic State, and Turkey's multiple Kurdish dilemmas. *International Journal*, 71(3), 450–467. <https://www.jstor.org/stable/26414042>

Pierini, M. (2019, August 27). *Turkey's Presidential Regime Rests on Zero Rule of Law*. Carnegie Europe. <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/79728>

Pierini, M., & Siccardi, F. (2021). Why the EU and the United States Should Rethink Their Turkey Policies in 2021. *Carnegie Europe*. <https://carnegieeurope.eu/2021/01/21/why-eu-and-united-states-should-rethink-their-turkey-policies-in-2021-pub-83662>

Psaropoulos, A. (2019, October 5). *US, Greece hail strategic relationship after signing defence deal*. ALJAZEERA. <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/5/us-greece-hail-strategic-relationship-after-signing-defence-deal>

Reuters Staff. (2020, September 22). *UPDATE 1-East Mediterranean states formally establish Egypt-based gas forum*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/mideast-energy-idAFL5N2GJ2BC>

Roth, K. (2021). *Turkey Events of 2021*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/turkey>

Statement by President Joe Biden on Armenian Remembrance Day (2021, April 24). *The White House*. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/24/statement-by-president-joe-biden-on-armenian-remembrance-day/>

Stergiou, A. (2019). Geopolitics and Energy Security in the Eastern Mediterranean: The Formation of New 'Energy Alliances'. In Z. Tziarras (Ed), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security. Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report 3*. <https://www.prio.org/publications/11329>

Tahiroglu, M. (2020). How Turkey's Leaders Dismantled the Rule of Law. *The Fletcher Forum of World Affairs*, 44(1), 67–96. <https://www.jstor.org/stable/48599281>

Tanis, T. (2016). US-TURKEY RELATIONS AT A BREAKING POINT OVER THE KURDS. *Turkish Policy Quarterly*, 14(4), (67-75). <http://turkishpolicy.com/article/791/us-turkey-relationships-at-a-breaking-point-over-the-kurds>

The North Atlantic Treaty Organization (NATO) (2019, November 06). Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs. <https://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-international-organizations/the-north-atlantic-treaty-organization-nato.html>

Tsakiris, T. (2021). The Energy Security Evolution of the Eastern Mediterranean: The Rise of, Turkish Revisionism, Its Counter-Coalitions and the Geopolitical Significance of the East Med Gas Pipeline. In A. Tziampiris & F. Asderaki (Eds), *The New Eastern Mediterranean*

Transformed: Emerging Issues and New Actors. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70554-1>

Turkey signs deal to get Russian S-400 air defence missiles. (2017, September 12). *BBC NEWS*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-41237812>

Turkey: Opposition Politicians Detained for Four Years. (2020, November 19). *Human Rights Watch*. <https://www.hrw.org/news/2020/11/19/turkey-opposition-politicians-detained-four-years>

Turkey's failed coup attempt: All you need to know. (2017, July 15). *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2017/7/15/turkeys-failed-coup-attempt-all-you-need-to-know>

Turkey's reaction to Biden's recognition of Armenian genocide more bark than bite for now (2021, April 24). *Al-Monitor*. <https://www.al-monitor.com/originals/2021/04/turkeys-reaction-bidens-recognition-armenian-genocide-more-bark-bite-now>

Turkey's downing of Russian warplane - what we know. (2015, December 01). *BBC NEWS*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34912581>

TURKISH MILITARY INVASION AND OCCUPATION (n.d.). Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs. <https://mfa.gov.cy/turkish-military-invasion-and-occupation.html>

Tziampiris, A. (2019). The New Eastern Mediterranean as a Regional Subsystem. In N.S. Litsas & A. Tziampiris (Eds), *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era* (pp. 1-30). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90758-1>

Tziampiris, A. (2021). Greek Foreign Policy in the New Eastern Mediterranean. In A. Tziampiris & F. Asderaki (Eds), *The New Eastern Mediterranean Transformed: Emerging Issues and New Actors*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70554-1>

Tziarras, Z. (2019). The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean. In Z. Tziarras (Ed), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security. Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report 3*. <https://www.prio.org/publications/11329>

Ulgen, S. (2021). *Redefining the U.S.-Turkey Relationship*. Carnegie Europe. <https://carnegieeurope.eu/2021/07/26/redefining-u.s.-turkey-relationship-pub-85016>

US Relations with Cyprus (2021a, July 29). US Department of State. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-cyprus/>

US Relations with Greece (2021b, August 12). US Department of State. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>

US Relations with Turkey (2021, August 12). US Department of State. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-turkey/>

Werz, H. & Hoffman, M. (2015). *The U.S.-Turkey Partnership: One Step Forward, Three Steps Back*. Center for American Progress. <https://www.americanprogress.org/article/the-u-s-turkey-partnership-one-step-forward-three-steps-back/>

Zanotti, J. (2022). Never Mind Betrayal: America's Indifference to the Kurds is a Strategic Blunder. *Journal of Strategic Security*, 15(1), 54–74. <https://www.jstor.org/stable/48652011>

Zanotti, J. (2012, January 17). *Turkey: Background and U.S. Relations*. Congressional Research Service. <https://www.refworld.org/pdfid/4f3915372.pdf>

Zanotti, J., & Thomas, C. (2021b). *Turkey: Background and U.S. Relations in Brief*. Congressional Research Service. <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R44000.pdf>

Ελληνόγλωσση

Κοτρωνάκης, Σ. (2019). *Ερντογάν: Θα πάρουμε τους S-400, θα παράγουμε και S-500 με την Ρωσία*. ERTNEWS. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/diethni/kosmos/erntogan-tha-paroyme-toys-s-400-tha-paragoyme-kai-s-500-me-tin-rosia/>